

Norske gradsstudenter i utlandet

Hvorfor reiser de ut, og hvor søker de informasjon?

Elisabeth Hovdhaugen
Jannecke Wiers-Jenssen

Arbeidsnotat 2017:1

Norske gradsstudenter i utlandet

Hvorfor reiser de ut, og hvor søker de informasjon?

Elisabeth Hovdhaugen
Jannecke Wiers-Jenssen

Arbeidsnotat 2017:1

Arbeidsnotat 2017:1

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)
Adresse Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.

Prosjektnr. 12820690

Oppdragsgiver SIU – Senter for internasjonalisering av utdanning
Adresse Postboks 1093, 5809 BERGEN

Foto Shutterstock

ISBN 978-82-327-0253-4
ISSN 1894-8200 (online)

Copyright NIFU: CC BY-NC 4.0

www.nifu.no

Forord

På oppdrag fra Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) har NIFU gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse blant norske studenter i utlandet høsten 2016. Hovedformålet med for undersøkelsen var å skaffe til veie oppdatert kunnskap om hvorfor norske studenter velger å studere utenfor utlandet, og hvilke kilder de bruker for å finne informasjon om utenlandske studietilbud. I dette arbeidsnotatet presenteres hovedresultater fra undersøkelsen. Notatet er forfattet av Elisabeth Hovdhaugen og Jannecke Wiers-Jenssen. Bjørn Magne Olsen har bistått med det tekniske oppsettet av spørreskjemaet. Lånekassen har bidratt med en faktaboks om studiefinansiering, og ANSA har bidratt med en faktaboks om rekrutteringsagenter.

Kunnskapsdepartementet opprettet i 2016 en arbeidsgruppe for å forbedre og i sterkere grad samordne offentlig informasjon om utenlandsstudier. Undersøkelsen går inn i arbeidsgruppens oppdrag, og den har fungert som referansegruppe for prosjektet. Arbeidsgruppens medlemmer er Kristin Solheim, Dag Stenvoll og Ingebjørg Birkeland fra SIU, Knut Harald Ulland, Ole Kristian Bratset og Lena Dammen fra ANSA, Ingrid Stang Midttun og Ingunn Egedius fra Lånekassen, Erlend Tidemann fra Helsedirektoratet og Joachim Gümüs Kallevig fra NOKUT. Vi takker arbeidsgruppen for innspill til spørreskjemaet og kommentarer til analysene. Vi takker også Lånekassen for god hjelp med det praktiske arbeidet i undersøkelsen. Lånekassen har trukket utvalget som undersøkelsen omfatter og bistått med epostadresser og relevant bakgrunnsinformasjon om respondentene.

En stor takk også til alle studentene som har tatt seg tid til å besvare undersøkelsen.

Oslo, februar 2017

Sveinung Skule
Direktør

Nicoline Frølich
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	9
1.1 Globale og nasjonale studentstrømmer	9
1.2 Betingelser og politikk for høy mobilitet	11
1.3 Forskning om internasjonal studentmobilitet	13
1.4 Rapportens hovedtema	15
2 Data	16
2.1 Utvalg og datafangst	16
2.2 Spørreskjemaet.....	17
2.3 Gruppering av data	17
2.4 Presentasjon av data.....	18
3 Kjennetegn ved gradsstudenter i utlandet	19
3.1 Studieland.....	19
3.2 Fag	21
3.3 Utdanningsnivå	22
3.4 Demografiske kjennetegn.....	23
3.5 Studietid i utlandet og annen erfaring	24
3.6 Oppsummering.....	26
4 Valg av utdanning i utlandet	27
4.1 Beslutningen om å studere i utlandet.....	27
4.2 Valg av studieland	33
4.3 Valg av lærested	37
4.4 Oppsummering.....	40
5 Informasjonsinnhenting	41
5.1 Informasjonskilder	41
5.2 Nettsider	43
5.3 Bruk av agenter.....	44
5.4 Oppsummering.....	48
6 Vurdering av utdanning og utenlandsopphold	49
6.1 Overordnet tilfredshet.....	49
6.2 Tilfredshet med ulike aspekter ved utdanningen	51
6.3 Sosialt nettverk.....	52
6.4 Karriereplaner	52
6.5 Oppsummering.....	53
7 Avsluttende kommentarer	54
7.1 Hovedfunn og implikasjoner	54
7.2 Videre analysemuligheter	55
Referanser	57
Vedlegg: Vedleggstabeller	59
Vedlegg: Spørreskjema	61
Tabelloversikt	74
Figuroversikt	75

Sammendrag

Bakgrunn for studien

NIFU har på oppdrag av Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) har gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse blant studenter i utlandet høsten 2016. Mandatet for undersøkelsen var å kartlegge hvorfor studenter velger utdanning i utlandet, hvilke kilder de bruker for å finne informasjon om utenlandske studietilbud, og om de er fornøyd med de valg de tar. Når det gjelder informasjonskilder, har det også vært et mål å frambringe kunnskap om betydningen av såkalte agenter, det vil si profesjonelle aktører som rekrutterer studenter på oppdrag fra utenlandske institusjoner.

Datamaterialet

Denne undersøkelsen er den største som noen gang er gjennomført blant norske studenter i utlandet, målt i utvalgsstørrelse og antall svar. De aller fleste studenter med støtte fra Statens Lånekasse som tar en hel grad (gradsstudenter) ved et utenlandsk lærested ble invitert til å delta i undersøkelsen (mer enn 14 000 studenter), og 5464 valgte å besvare undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 39. Det er lite som tyder på at de som har besvart undersøkelsen skiller seg nevneverdig fra de som ikke har besvart den, og den er derfor egnet til å gi et godt bilde av norske gradsstudenter generelt.

Hvem studerer i utlandet?

Utenlandsstudentene er overrepresentert på utdanninger som er vanskelige å komme inn på i Norge. Mange har et høyt karaktersnitt fra videregående opplæring, men ikke nødvendigvis høyt nok til å komme inn på ønsket utdanning i Norge. De har som regel foreldre med høy utdanning, dette er mer vanlig blant utenlandsstudenter enn blant studenter i Norge. Hver fjerde utenlandsstudent har én eller begge foreldre som er født i utlandet, og mange har familie som har bodd i utlandet av andre årsaker. En betydelig andel av studentene har også selv hatt lengre utenlandsopphold tidligere. Kvinner er i flertall blant utenlandsstudentene, akkurat som de er blant studenter i Norge.

Hvorfor reiser de til utlandet?

Årsakene til å velge studier i utlandet er sammensatte. De fleste oppgir at de velger utdanning i utlandet fordi de ønsker seg nye opplevelser, og mange ønsker seg også en internasjonal karriere. Noen ser utlandet som et alternativ fordi det er vanskelig å komme inn på den utdanningen de ønsker i Norge, mens andre legger større vekt på å få en utdanning som er annerledes enn den de kan få i Norge, når det gjelder innhold eller kvalitet. Noen oppgir at det var relativt tilfeldig at de havnet i utlandet, og noen at det har vært viktig at søknadsprosessen var tilrettelagt av profesjonelle rekrutterere, som arbeider for utenlandske læresteder (agenter). Flertallet av studentene oppgir at støtte fra Lånekassen har vært viktig.

Det er store variasjoner mellom studenter i ulike land og på ulike typer utdanninger i motiver for å studere i utlandet. Eksempelvis var studenter på fag som medisin, odontologi og veterinær mest opptatt av de de ikke kom inn på ønsket utdanning i Norge og at utdanningen kvalifiserer for et bestemt yrke, og i utgangspunktet mindre opptatt av forhold som språk, kultur og muligheten for internasjonal karriere, sammenlignet med andre studenter. Dette har også sammenheng med studieland – de fleste av disse studentene studerer i Øst-Europa. Studenter på samfunnsfag, journalistikk/mediefag og økonomi og administrasjon har en annen motivasjonsprofil, de valgte i utenlandsstudier på basis av at de ønsket seg nye opplevelser, språk- og kulturkunnskaper, eller en antakelse om at utdanningen hadde bedre kvalitet i utlandet.

Språk og lærested avgjørende for valg av studieland

Et flertall velger studieland med utgangspunkt i språk, enten at ved at de har gode forkunnskaper, eller ved at de ønsker å forbedre språkkunnskaper. For mange er også valg av studieland sterkt knyttet til at de ønsker å gå på et bestemt lærested. Blant de som studerer i nordiske land, har geografisk og kulturell nærhet til Norge stor betydning for valg av studieland.

Omdømme og informasjonstilgang viktig for valg av lærested

Lærestedets omdømme oppgis å være den desidert viktigste årsaken til valg av lærested. Andre forhold som oppgis som viktige, er at det var lett å finne informasjon om lærestedet, at tilbudet var godt markedsført og at søknadsprosessen var enkel. Tilfeldigheter synes også å spille en betydelig rolle.

Lærestedenes nettsider viktig informasjonskilde

Så godt som alle studentene har brukt lærestedenes nettsider for å skaffe seg informasjon. Agenter, rankinglister, ANSA og venner er også mye brukt. Bruk av informasjonskilde varierer mye med studieland. Eksempelvis er ANSA mye brukt blant de som studerer i Øst-Europa, mens agenter er særlig mye brukt av de som studerer på de britiske øyer og i Oseania.

Høy tilfredshet med agenter

Agenter arbeider kun for institusjoner som krever skolepenger. Selv om det finnes mange aktører som tilbyr assistanse med søknadsprosessen, er det et lite antall agenter som har en stor del av markedet. De som har benyttet agenter i søknadsprosessen, gir en i hovedsak en positiv vurdering av assistansen de har fått.

Positive erfaringer med å studere i utlandet – mange ønsker å bli

Utenlandsstudentene er stort sett fornøyd med utdanningen i utlandet, og om vi ser på overordnet tilfredshet, er de mer tilfredse enn gjennomsnittet for studenter i Norge. Halvparten av studentene ønsker å arbeide i utlandet etter fullført utdanning, men sju av ti ser for seg at de er tilbake i Norge ti år etter fullført utdanning. Tidligere forskning viser imidlertid at det store flertallet returnerer til Norge etter få år, så det er usikkert hvor mange som kommer til å realisere planene om å arbeide i utlandet.

Implikasjoner

Hvilke land norske studenter velger å studere i, har endret seg mye over tid. Endringene har sammenheng med utviklingen av et globalt utdanningsmarked, framveksten av profesjonelle rekrutterere (agenter) og at færre har tilstrekkelig gode forkunnskaper i andre fremmedspråk enn engelsk. Stadig flere velger land der undervisningsspråket er engelsk eller nordiske språk. Dette kan oppfattes som uheldig både fra et kvalitets- og et ressursperspektiv. Om man ønsker å bremse denne utviklingen, kan økt satsing på nøytral informasjon, språkopplæring og landdifferensiert studiestøtte være mulige tiltak.

1 Innledning

1.1 Globale og nasjonale studentstrømmer

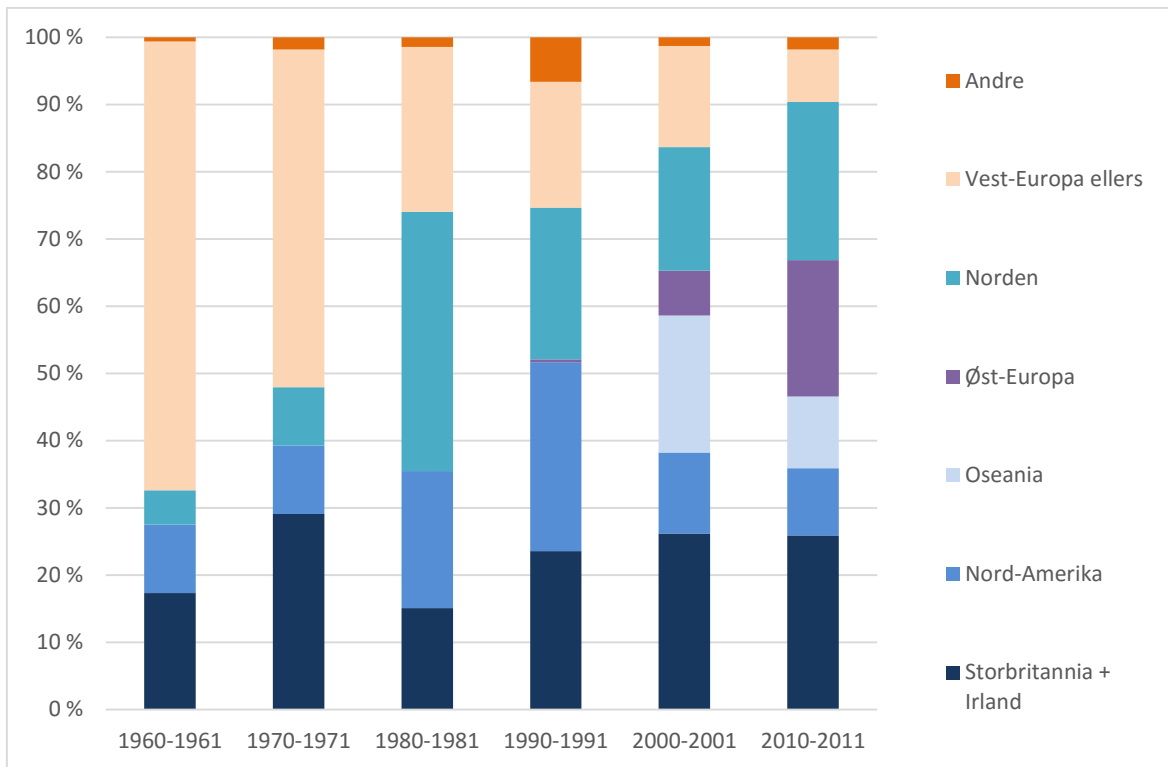
Tallet på personer som studerer utenfor egne landegrenser har økt betydelig de senere årene. I følge OECD, har antall internasjonale studenter økt fra 2,1 millioner i år 2000 til 4,5 millioner i 2012 (OECD 2013, 2015). Omtrent halvparten av denne studentstrømmen går fra asiatiske land til vestlige land, og Kina er den største eksportøren av studenter. Studenter fra land i Europa utgjør omtrent hver fjerde internasjonale student. Landene som mottar flest studenter er USA, Storbritannia og Australia, fulgt av Frankrike og Tyskland (OECD 2015).

En vesentlig årsak til at de globale studentstrømmene øker, er at utdanningsinstitusjoner i mange land i økende grad henvender seg til et globalt marked, og ønsker å tiltrekke seg flinke, så vel som betalingsdyktige, studenter. Andre årsaker er at informasjon om utdanningstilbud i andre land er blitt betydelig lettere tilgjengelig gjennom internett, at reisekostnader er redusert og at studenter i økende grad er internasjonalt orientert.

Norge har lenge hatt en høy andel av sin studentmasse i utlandet. I 2015 var om lag 9 prosent av alle norske studenter registrert ved læresteder i utlandet og andelen har svingt mellom 6 og 9 prosent siden 1970-tallet. I tidligere perioder har imidlertid andelen vært betydelig høyere, i 1950-årene var den opp mot 30 prosent (Bie 1974), og på enkelte fagområder har den vært enda høyere; på begynnelsen av 1970-tallet var halvparten av nyutdannede leger utdannet i utlandet (Brandt, 1986). I Norden er det bare Island som har en høyere andel av sin studentmasse i utlandet enn Norge. Sverige, og særlig Danmark, ligger betydelig lavere, henholdsvis 4,2 og 2 prosent (OECD, 2016). For EU-landene er andelen i snitt tre prosent, og for OECD-området totalt er andelen under to prosent (OECD, 2016).

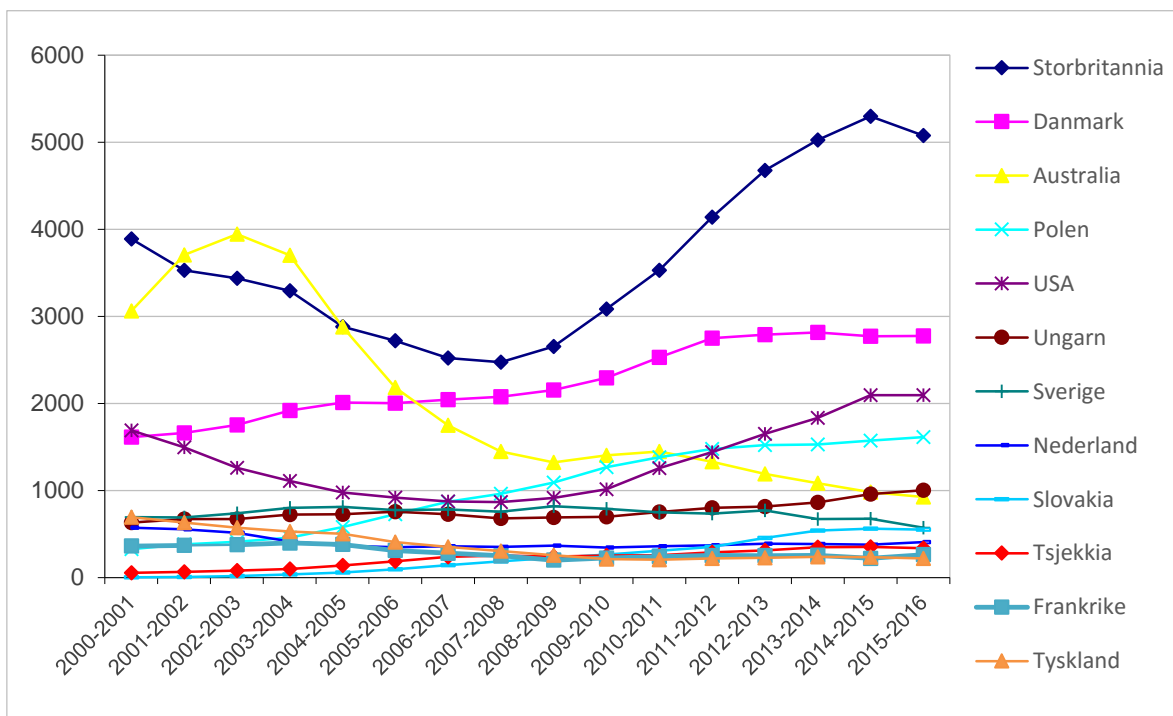
I studieåret 2015-2016 var det drøyt 25 000 norske studenter i utlandet, når vi regner med både de som tar en hel grad, og de som tar deler av utdanningen sin i utlandet, men avlegger graden i Norge (Lånkekassen 2016). Tallet på utenlandske statsborgere som studerer i Norge var marginalt høyere enn dette, og det er relativt god balanse mellom ut- og innreisende studenter.

Hvilke studieland norske studenter har valgt, har variert opp gjennom årene. Lenge var tyskspråklige land populært, og i 1960 var halvparten av norske utenlandsstudenter lokalisert i tysktalende områder (Wiers-Jenssen, 2008). Senere har flere og flere valgt seg til land der engelskspråklige land og Norden. Figur 1.1. viser utviklingen i hvor store andeler av gradsstudentene som har studert i ulike regioner ved inngangen til ulike tiår, mens utviklingen i absolutte tall, for enkeltland på 2000-tallet, er vist i figur 1.2.

Figur 1.1: Andel av norske gradsstudenter som har studert i ulike regioner 1960/1961 – 2010/2011.

Kilde: Lånekassen

Figur 1.2: Antall norske gradsstudenter i de land som er vertsland for flest norske studenter, studieårene 2001/2001 – 2015/2016.

Kilde: Lånekassen

Land der undervisningsspråket er engelsk eller nordiske språk har blitt de som tiltrekker seg flest norske studenter. Storbritannia er det landet med flest norske studenter i dag, mer enn 5000 nordmenn tar enn hel grad der. Australia var det mest populære studielandet rundt årtusenskiftet, og selv om søkningen dit har avtatt kraftig, er det fremdeles nærmere tusen gradsstudenter som befinner seg der. Mange velger også engelskspråklige studieprogrammer i Øst-Europa. Dette dreier seg i hovedsak om medisinstudenter, men også veterinær- og tannlegestudenter. Det har vært en sterk vekst i antall nordmenn som studerer i Danmark de senere år. Ikke minst finner vi mange nordmenn på Copenhagen Business School, som er den enkeltinstitusjon i utlandet med flest norske studenter, ca. 750 personer (Lånekassen, 2016). Det er stadig færre som velger Tyskland og Frankrike som studieland.

Dreiningen i preferansen for studieland har sammenheng med flere forhold. Forkunnskaper i språk er en delforklaring, eksempelvis er det færre en tidligere som velger tysk og fransk som språk i grunnskole og videregående opplæring. Det har også sammenheng med framveksten av engelskspråklige studieprogrammer i Øst-Europa. Videre har det betydning at profesjonelle agenter arbeider aktivt for å rekruttere studenter til bestemte land og læresteder (SIU, 2016a). Det er i hovedsak engelskspråklige land, og engelskspråklige studietilbud som frambyes gjennom agenter.

Norske studenter i utlandet er spredt på de fleste typer utdanninger. Økonomi og administrasjon og medisin har lenge vært de mest populære fagene å studere i utlandet. I følge tall fra Lånekassen (2016) var det henholdsvis 3701 og 3319 gradsstudenter på disse fagene i utlandet 2015/2016. Det er også mange som studerer samfunnsfag (1353) og psykologi (1065) Humanistiske fag (866) og ingeniørfag (813) kommer på de neste plassene. Tradisjonelt har det også vært mange som har studert kunsthåndverk i utlandet, og 650 personer studerte bildende kunst og kunsthåndverk i studieåret 2015/2016.

Utenlandsstudentenes fordeling på fagfelt avviker betydelig fra hvordan studentmassen i Norge fordeler seg på ulike fag. De som studerer i utlandet, er overrepresentert på prestisjeutdanninger som det er vanskelig å komme inn på i Norge, som medisin, veterinærmedisin, psykologi og arkitektur. Nærmere halvparten av alle norske medisinstudenter og veterinærstudenter i utlandet. Det er derimot relativt få som tar kortere profesjonsutdanninger i utlandet, med unntak av fysioterapi. Få tar andre helse- og sosialfag eller lærerutdanninger. Årsakene til dette er flere. Dels har det sammenheng at det finnes et omfattende innenlandsk tilbud på disse fagområdene og at inntakskravene ikke er spesielt høye. Men det må ses i sammenheng med at dette er utdanninger der det å ta hele utdanningen i utlandet kan være uhensiktsmessig om man skal arbeide i Norge. Det kan være bestemte krav til hva utdanningen skal inneholde for å få utdanningen godkjent i Norge (dette er f.eks. relevant for sykepleierutdanning) eller at man stiller svakere i arbeidsmarkedet om man ikke har bestemte komponenter i utdanningen – for eksempel som lærer uten undervisningskompetanse i norsk.

Videre er det slik at kortere profesjonsutdanninger tradisjonelt rekrutterer studenter med annen familiebakgrunn (færre med foreldre med høyere utdanning) sammenlignet med lange profesjonsutdanninger eller mer generelle fag som humaniora, samfunnsfag og realfag (Helland, 2013). Studenter med lav sosial bakgrunn har i mindre grad tradisjoner for utenlandsstudier i familien. Når utenlandsstudentene er overrepresentert på prestisjeutdanninger, innebærer dette også at også er rekruttert fra høyere sosiale lag enn studentmassen i Norge (Steenstrup, 2008, Wiers-Jenssen, 2008).

1.2 Betingelser og politikk for høy mobilitet

Det er flere årsaker til at mange nordmenn har lange tradisjoner for å studere i utlandet. I perioder har det vært begrenset kapasitet i høyere utdanning, og dette var en særlig utfordring i de første tiårene etter andre verdenskrig. Det norske utdanningssystemet har blitt vesentlig bygd ut, men det er fremdeles noen fagfelt der tilbudet er langt lavere enn etterspørselen, som f.eks. medisin og psykologi. Det er også noen utdanninger som fremdeles ikke tilbys, for eksempel naprapati og enkelte språkfag.

Og det vil alltid være en del fagområder som har en annerledes oppbygning og profil ved læresteder i utlandet enn i Norge, slik at de framstår som unike. Noen læresteder utmerker seg også ved et godt renommé. Det har også hatt betydning at utenlandske aktører ser på Norge som et attraktivt marked for studentrekruttering.

En helt vesentlig forutsetning for at nordmenn velger utdanning i utlandet, er støtteordningene gjennom Lånekassen. Disse offentlige ordningene er relativt generøse sammenlignet med andre land, og bidrar til at studier i utlandet kan være økonomisk mulig også for studenter uten store økonomiske ressurser. Norske studenter i utlandet får samme støtte til livsopphold (basisstøtte) som studenter i Norge. I tillegg kan de få lån og stipend til å dekke (deler av) studieavgifter og reiseutgifter (se faktaboks 1). Støtteordningene var i utgangspunktet et middel for å løse et kapasitetsproblem, men har etterhvert i større grad blitt en del av politikken for internasjonalisering av høyere utdanning og arbeidsliv. Norske myndigheter ønsker at en del studenter skal ta deler av – eller hele – utdanningen i utlandet (Stortingsmelding nr. 19 (1996-97), nr. 27 (2000-2001), nr. 14 (2008-2009), nr.16 (2016-2017)). At Norge er et lite land i Europas ytterkant, som er nokså avhengig av utlandet både økonomisk og politisk, bidrar til at både myndigheter og enkeltindivider ser verdien av internasjonal erfaring.

SIU (2016a) viser i en rapport at det har vært en stor økning i utbetalingen av skolepenger for utlandsstudier de siste par årene, og økningen startet fra og med skoleåret 2009/10. Men allerede i 2004/05 ble støtteordningen fra skolepenger endret, fra en ordning der all støtte til skolepenger ble utbetalt som stipend til en ordning der støtten består av både stipend og lån, men samtidig ble rammen for støtte kraftig utvidet. Tilleggsstipendet, muligheten for studenter som går på anerkjente universiteter å få ekstra støtte (se faktaboks 1), ble ikke berørt av endringene i støtten, men eksisterer fortsatt som en form for «toppfinansiering». Rapporten påpeker at hele 92 prosent av skolepengeutbetalingene går til syv land, der Storbritannia er i særstilling siden nesten halvparten av pengene (og studentene) går dit. Det har vært en kraftig økning i antallet studenter som drar til Storbritannia de siste fem årene, og at dette nok i noen grad henger sammen med svært aktive agenter for britiske læresteder (SIU 2016a: 8-9).

Geografisk spredning av studentene var tidligere en uttrykt målsetting for studentmobiliteten (Stortingsmelding nr 19 1996-97). Denne målsettingen synes å ha blitt mindre sentral over tid. I Stortingsmelding nr 14 2008-2009, er man opptatt av at studentmobiliteten må ses i sammenheng med kunnskapspolitiske målsettinger, og begrepene kvalitet og relevans står sentralt. I denne stortingsmeldingen uttrykkes en viss bekymring for at kvalitetsvurderinger ikke i tilstrekkelig grad er til stede blant studentene, og at det er behov for å styrke virkemidler som kan bidra til at studentene kan ta gode studievalg. Den såkalte tilleggsstipendlista er et slikt virkemiddel. Utvalgte utdanninger kvalifiserer for ekstra stipend (jfr faktaboks 1). Et annet virkemiddel som trekkes fram, er styrking av informasjonen om utenlandsstudier, og hvilke muligheter og utfordringer dette kan gi. Støtte til informasjonsarbeidet som ANSA og SIU driver kan ses som eksempler på hvordan dette kan ta form. Eksempelvis bevilget regjeringen nylig midler til en stilling hos ANSA som skal fokusere spesielt på informasjon om Tyskland som studiedestinasjon.

Faktaboks 1: Støtteordninger for utenlandsstudenter i Lånekassen.

UTDANNINGER NORSKE STUDENTER KAN FÅ STØTTE TIL I UTLANDET

Land utenfor Norden

Lånekassen gir støtte til fulltidsutdanning utenfor Norden på høyskole- og universitetsnivå. Utdanningen må kunne gi generell godkjenning av NOKUT som likestilt med høyere utdanning i Norge.

Studenter kan også få støtte til ettårige kurs i språk- og kultur og stipend til kortere språkkurs. Unntaksvis kan elever få støtte til videregående opplæring.

Land i Norden

Lånekassen gir støtte til videregående opplæring, folkehøgskole, yrkesutdanning og høyere utdanning i Norden etter samme regler som gjelder for utdanning i Norge.

Statsborgerskap og tilknytning til Norge:

Som hovedregel må studenten være norsk statsborger for å få støtte til utdanning i utlandet. Det kan i visse tilfeller gjøres unntak for borgere fra EØS- og EFTA-land, og deres familiemedlemmer. Det er i tillegg et krav for alle studenter, uansett statsborgerskap, at de har tilstrekkelig tilknytning til Norge.

DETTE KAN STUDENTER FÅ I STØTTE

Basisstøtte

103 950 kroner per år. 40 prosent av basisstøtten kan gjøres om til stipend.

Reisestøtte

Gis som et tilskudd til dekning av utgifter for to tur-retur reiser i året. Hvor mye studentene får avhenger av hvilket land de studerer i. Støtten fordeles mellom stipend og lån.

Skolepengestøtte

Utenfor Norden: Opptil 126 160 kroner per år. Skolepengestøtten fordeles mellom stipend og lån ut fra nivået på utdanningen (Bachelornivå: 50/50, masternivå 70/30).

I Norden: Opptil 61 652 kroner per år. Alt blir stående som lån.

Tilleggsstipend: Opptil 68 216 kr per år. Tilleggsstipendet gis bare til utdanning ved utvalgte læresteder av særlig høy kvalitet, og bare hvis skolepengene overstiger 126 160 kroner. Listen over læresteder som gir rett til tilleggsstipend er basert på internasjonale rankinglister, og blir oppdatert hvert år.

De oppgitte beløpene gjelder for skoleåret 2016/17.

Mer informasjon finnes på: lanekassen.no/utland

Kilde: Lånekassen

1.3 Forskning om internasjonal studentmobilitet

Den internasjonale forskningen på internasjonal studiemobilitet kan grovt inndeles i to tradisjoner (Wiers-Jenssen, 2008). Den ene består av småskalastudier, gjerne kvalitative, og ofte innenfor fagområder for psykologi og pedagogikk. Mange studier dreier seg om studenter fra utviklingsland som studerer i vestlige land, og tema er ofte psykologiske og kulturelle utfordringer. Generelt er denne tradisjonen problemfokuseret, og ser på forhold som manglende mestring og integrering. De senere år er det imidlertid kommet en del studier som ser på studenter fra vestlige land, som fokuserer på

forhold som sosial bakgrunn og motivasjon (se f.eks. Murphy-Lejeune, 2002, Brooks and Waters, 2011). Den andre kategorien består av omfattende kvantitative studier. Disse studiene er ofte foretatt blant vestlige utvekslingsstudenter, blant annet som en del av evalueringer av utvekslingsprogrammer som ERASMUS. Fokuset er gjerne positivt, det er gjerne fordelene ved utenlandsstudier som er gjenstand for undersøkelse.

Forskningen på internasjonal studentmobilitet har blitt karakterisert som teoretisk svak (Altbach, 1991, Murphy-Lejeune, 2002). De finnes imidlertid eksempler på forskning som i større grad har forsøkt å sette empiriske resultater inn i en teoretisk ramme, som arbeidene til Murphy-Lejeune (2002), Brooks og Waters (2011) og Forstorp og Mellstrøm (2013). Internasjonal studentmobilitet er et forskningsfelt i utvikling, men det finnes likevel relativt få nyere studier av kvantitativ art som kan kaste lys over de problemstillingene som berører denne rapporten.

Omfattende kvantitative undersøkelser av studenter som tar hele utdanningen sin i utlandet har i begrenset grad vært foretatt. Årsakene til dette er blant annet at omfanget av utgående mobilitet er relativt lavt i de fleste vestlige land, og at få land har registre som gjør at det er enkelt å få oversikt over hvem som studerer i utlandet. I Norge har vi et godt utgangspunkt for å identifisere utenlandsstudentene, ettersom de fleste mottar støtte fra Lånekassen. Lånekassens kunderegister kan dermed brukes for å identifisere, og oppnå kontakt med, målgruppen. Også andre nordiske land har parallelle organer til Lånekassen, det har vært foretatt en undersøkelse blant nordiske studenter som hadde fullført utdanning i utlandet (Saarikallio-Torp & Wiers-Jenssen, 2010). Denne undersøkelsen fokuserte i hovedsak på overgang fra utdanning til arbeid.

Mot slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet foretok NIFU både kvantitative og kvalitative undersøkelser av norske studenter i utlandet (Stensaker og Wiers-Jenssen 1998, Wiers-Jenssen 1999, 2000, 2003a, 2003b). Disse frambragte kunnskap om blant annet studentenes motiver for å studere i utlandet, hvilke kilder de brukte for å få informasjon, hvordan de mestret utenlandsoppholdet og hvordan de vurderte lærestedets kvalitet. Resultatene viste blant annet at flertallet av studentene begrunnet utenlandsoppholdet ut fra eventyrlyst og ønske impulser. Dette er en type begrunnelser som i faglitteraturen ofte omtales som «pull»-begrunnelser (Altbach, 1998, Mazzarol & Soutar, 2002). Man velger utlandet, fordi det er noe der som oppfattes som attraktivt. Dette står i kontrast til er «push» motiver, som viser til forhold i hjemlandet som «skyver» studentene ut. I norsk sammenheng kan dette eksempelvis være at det er vanskelig å få plass på utdanningen man ønsker i Norge. NIFUs tidligere studier viste at en del av studentene oppga denne type begrunnelser for å reise ut. Det var også en viss andel som oppga at de hadde valgt utlandet fordi de mente kvaliteten var bedre, og dette kan ses på som både et «push» og et «pull»-motiv.

De senere år har det i liten grad vært foretatt systematiske undersøkelser blant norske studenter i utlandet, og en del forhold har endret seg siden de forrige undersøkelsene ble foretatt. Det norske utdanningssystemet har blitt ytterligere utbygget, og det er færre programmer som ikke tilbys innenfor landes grenser. Utbredelsen av internett, og forsterket markedsorientering i høyere utdanning kan ha medført at studentenes informasjonsinnhenting har blitt annerledes. Det har skjedd en vekst i antall kommersielle aktører som tilbyr informasjon og bistand i søknadsprosessen, og dette kan tenkes å dreie studentenes preferanser i bestemte retninger. Videre har det blitt et sterkere fokus på internasjonalisering og kvalitet i norsk utdanningspolitikk (se Stortingsmelding nr. 14, 2008-2009 og nr. 16, 2016-17), og det kan tenkes at dette kan gjenspeiles også i studentenes begrunnelser for å reise ut. Tiden derfor var moden for å gjennomføre en ny undersøkelse blant norske studenter i utlandet.

1.4 Rapportens hovedtema

Denne rapporten er basert på en spørreundersøkelse blant norske gradsstudenter i utlandet, foretatt høsten 2016. Vi ser på følgende hovedproblemstillinger:

- Hvordan begrunner norske studenter beslutningen om å studere i utlandet?
- Hvordan begrunner de sitt valg av studieland og lærested?
- Hvilke kilder til informasjon har de benyttet, og hvilken relativ betydning har disse?
- I hvilken grad benyttes aktører som samarbeider med utenlandske læresteder i søknadsprosessen?

2 Data

2.1 Utvalg og datafangst

Denne rapporten er basert på en spørreskjemaundersøkelse til norske studenter i utlandet som ble gjennomført høsten 2016.¹ Studentene ble kontaktet via epost, og besvarte undersøkelsen elektronisk. Den første utsendingen ble foretatt i slutten av oktober, og i løpet av november ble det sendt ut tre purringer. Det var anledning til å svare på undersøkelsen fram til 5. desember 2016.

Utvalget er trukket fra Lånekassens kundedatabase. Det besto av såkalte gradsstudenter, det vil si studenter som var registrert med studiemål *hel grad i utlandet*, og alle som får støtte til den typen utdanning og var registrert som gradsstudenter per 10. oktober 2016 inngår i bruttoutvalget, i alt 14 160 personer.

Personer som studerer i utlandet, uten støtte fra Lånekassen inngår, ikke i utvalget. Vi har imidlertid grunn til å tro at disse utgjør en svært lav andel av utenlandsstudentene totalt sett. De fleste vil benytte anledningen til å motta stipend, selv om de velger å ikke ta opp lån. Unntaket er de som tar utdanninger som ikke er støtteberettiget i Lånekassen.

Epostadresse-listene fra Lånekassen var gode i den betydning at det var svært få eposter som ikke fungerte. Kun 30 epostadresser av de 14 160 som utvalget bestod av viste seg å være ugyldige. I tillegg var det tre aktiv nekt samt to der eposten ikke kunne leveres fordi mailboksen var full. Nettoutvalget bestod med andre ord 14 128 personer. Totalt har det kommet inn 5464 svar, som tilsvarer en svarprosent på 38,7. For å være en undersøkelse som kun er innsamlet elektronisk, og over relativt kort tid (5 uker) er dette å anse som en tilfredsstillende svarprosent.

Analyser av fordelingen i svarene sett i forhold til populasjonen viser ikke store skjevheter. Dette er illustrert i tabellene 3.1 og 3.2, samt 3.4 til 3.6 i neste kapittel. Dette innebærer at selv om ikke alle som fikk tilbud om å være med i undersøkelsen valgte å svare, er undersøkelsen i stor grad er representativ for norske gradsstudenter i utlandet.

En del studenter har unnlatt å besvare samtlige av spørsmålene i undersøkelsen. Noen har kun besvart få spørsmål, mens andre har fylt inn det meste av spørreskjemaet. I analysene av svarene som kun er basert på spørreskjemadata (kapittel 4-6) tar vi utgangspunkt i de som har besvart *alle*

¹ Datasettet vil bli gjort tilgjengelig i løpet av våren 2017 under kategorien «Norske spørreundersøkelser» hos NSD: <http://www.nsd.uib.no/solr/nsu>

eller nesten alle spørsmål, det vil si 4 290 personer. Men vi bruker hele materialet i kapittelet der vi sammenligner populasjon med utvalg (kapittel 3).

2.2 Spørreskjemaet

Spørreskjemaet som ble sendt ut, besto av totalt 24 spørsmål/spørsmålsbatterier. I tillegg til hovedtemaene omtalt innledningsvis, ble det stilt spørsmål om blant annet studentenes bakgrunn, studiemotivasjon og studieinnsats og aspekter ved utdanningskvaliteten. Disse har det i begrenset grad vært rom for å analysere i denne rapporten.² Vi håper imidlertid å få benyttet dataene til grundigere analyser på et senere tidspunkt.

Spørreskjemaet er utformet i dialog med en arbeidsgruppe ledet av SIU (se forord). NIFU utformet et utkast som arbeidsgruppen ga kommentarer på. Mange av spørsmålene er brukt i tidligere undersøkelser, men spørsmålene om informasjonsinnhenting og bruk av nettsider og agenter er utviklet spesielt for denne undersøkelsen. ANSA har bistått med liste over agenter som opererer i Norge. Spørreskjemaet finnes i vedlegg.

En metodisk utfordring med slike spørreskjemaer er at vi har spurt studentene om vurderinger som kan ligge flere år tilbake i tid. Dette gjør at det er en viss fare for at resultatene kan være influert av erindringsforskyvninger eller etterrasjonalisering (Haraldsen 1999). Det er ikke alltid lett å huske nøyaktig hva man tenkte for flere år siden, for eksempel om valg av studieland, lærested eller hvilke informasjonskilder de brukte. Dessuten kan det ha skjedd ting i mellomtiden som gjør at man ser annerledes på de beslutningene man tok. Eksempelvis har en tidligere studie vist at mange studenter som i utgangspunktet ville foretrukket å studere i Norge framfor utlandet, hadde endret mening om dette etter en tid i utlandet (Wiers-Jenssen, 1999). I en slik situasjon kan det tenkes at man «glemmer» at mangel på relevant studieplass i Norge var utgangspunktet for at man valgte å reise ut, og heller svarer utefra hvordan man opplever situasjonen nå.

2.3 Gruppering av data

Vi har valgt å gruppere studieland etter samme mønster som i en tidligere undersøkelse (Wiers-Jenssen 1999), slik at det er mulig å sammenligne resultater:

- Norden
- Britiske øyer
- Vest-Europa forøvrig
- Øst-Europa og Russland
- Nord-Amerika
- Oseania
- Andre

Gruppen «andre» er liten og svært sammensatt. Det største landet er Indonesia, der vi finner 69 studenter. I Kina er det 48 studenter som har besvart undersøkelsen, mens det er 34 i Sør-Afrika, 29 i Japan, 26 i Sør-Korea, 23 i Hongkong og 15 i Singapore. I tillegg finnes det en til to studenter i alle de andre 25 landene på listen, som dekker Asia, Afrika og Sør-Amerika. Siden det er få studenter totalt sett i populasjonen som reiser til disse landene vil gruppen bli behandlet samlet da tallene er for små til at det egner seg til statistikk. Frekvens for landvariabelen er vist i neste kapittel (tabell 3.1). I et flertall av analysene vil resultatet for gruppen «andre» ikke bli vist, fordi det vil være vanskelig å gi en god fortolkning av data og antallet respondenter er få.

² Disse spørsmålene var ikke en del av det opprinnelige oppdraget dette arbeidsnotatet er basert på.

Når det gjelder fag, har vi tatt utgangspunkt i de kategoriene som Lånekassen bruker. Disse er noe annerledes enn den inndelingen som vanligvis brukes i annen offentlig statistikk, som Norsk Standard for utdanningsgruppering (NUS), som brukes av SSB. Vi har gruppert Lånekassens faginnndeling i fjorten fagkategorier, samt én kategori for forskerutdanning og én kategori for «annet og uoppgitt»:

- Medisin
- Odontologi
- Veterinær
- Fysioterapi
- Psykologi
- Andre helsefag
- Journalistikk og mediefag
- Samfunnsfag og jus
- Pedagogikk/lærerutdanning
- Humanistiske fag
- Kunst og estetiske fag
- Arkitektur
- Teknologi og realfag
- Økonomi og administrasjon
- Forskerutdanning
- Annet/uoppgitt

De fem første kategoriene omfatter faggrupper som det er stor konkurranse om å komme inn på ved norske læresteder, og der en del søkere velger å heller ta studiet i utlandet. Kategorien «andre helsefag» er sammensatt og består av blant annet sykepleie, jordmor, ernæringsfysiologi, vernepleie og terapifag som ikke sorterer under fysioterapi. Felles for alle disse fagene er at det er relativt få personer innen hvert fagområde. Teologi er kategorisert som del av «humanistiske fag», mens hotellfag og turisme er kategorisert som del av «økonomi og administrasjon».

I analysene blir de to sistnevnte kategoriene, «Forskerutdanning» og «Annet/uoppgitt» holdt utenfor presentasjonen da de er to svært sammensatte grupper, som består av mange forskjellige fag, samtidig som de totalt sett omfatter få personer. Frekvens for variabelen er vist i neste kapittel (tabell 3.2).

2.4 Presentasjon av data

I vurderingen av ulike faktorer som kan ha hatt betydning for valg av utdanning i utlandet, studieland og lærested, hadde studentene fem svaralternativer å velge mellom. For å gjøre figurene mer leservennlige er to av disse kategoriene, «ingen betydning» og «ikke aktuelt», som regel ikke vist i figurene.

I de presentasjoner der vi har med alle svarkategoriene, vil det fremgå at søylene i figuren summerer til 100 prosent. Dersom søylen ikke summerer til 100 prosent betyr det at en eller flere svarkategorier er holdt utenfor presentasjonen.

I mange av analysene vil vi skille mellom studenter på ulike fag og i ulike studieland. Tidligere forskning har vist at begrunnelser for å reise ut varierer betydelig med slike forhold (Wiers-Jenssen, 1999, 2003a). I enkelte analyser vil vi også se om det er forskjeller etter andre dimensjoner, for eksempel kjønn eller sosial bakgrunn.

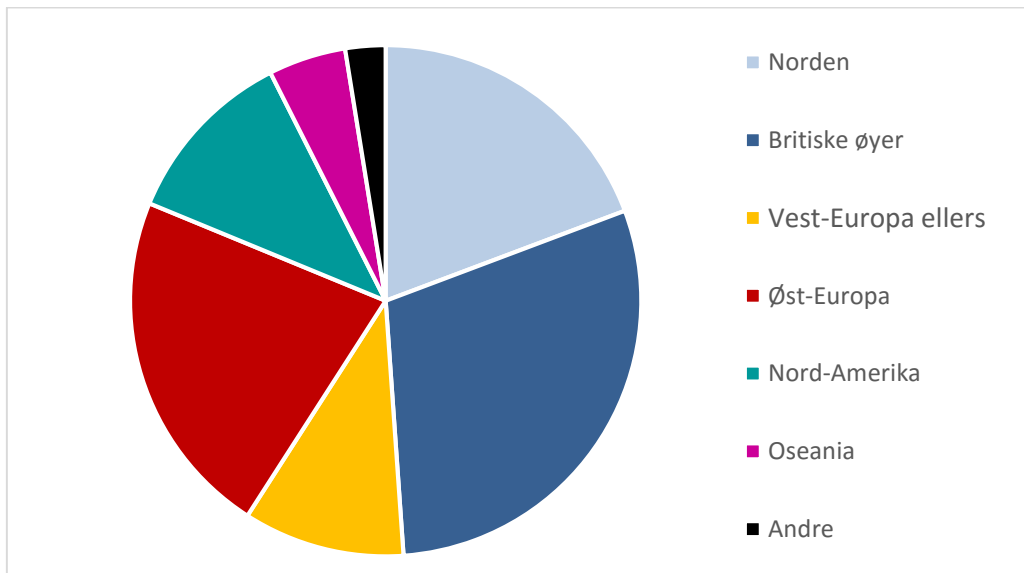
I tillegg til figurene og tabellene som vises i rapportens hoveddel, har vi en del steder gjort supplerende analyser, for å undersøke om det er samvariasjon med andre variabler. I en del tilfeller er dette gjengitt i vedleggstabeller, men i andre tilfeller er resultatene kun oppgitt i tekst.

3 Kjennetegn ved gradsstudenter i utlandet

Før vi presenterer resultater om hvorfor studentene reiser ut, og hvilke informasjonskilder de benytter, skal vi se litt på studentenes bakgrunn, og hvordan de fordeler seg på studieland og fag. Denne informasjonen er nyttig i forhold til å vite litt om hvem de norske utenlandsstudentene er.

3.1 Studieland

Respondentene fordeler seg på 64 studieland. Disse er kategorisert i figur 3.1, mens den detaljerte fordelingen framgår av tabell 3.1. Vi ser at den største gruppen studerer i Storbritannia, eller på de britiske øyer. Det er også mange som studerer i Nordiske land, og her er Danmark det største landet. Videre ser vi også at det er mange som studerer i land i Øst-Europa, særlig Polen, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia. Dette er i hovedsak studenter på engelskspråklige utdanningsprogrammer i medisinske fag. Denne landfordelingen gjenspeiler i stor grad populasjonen, dvs. det er liten forskjell mellom populasjon og utvalg i fordeling på land.

Figur 3.1: Studentenes fordeling på studieland.

Tabell 3.1: Studentenes fordeling på studieland.

Land, kategorisert	Prosent av datamaterialet	Antall i utvalg	Antall respondenter	Antall i utvalg per land	Land
NORDEN	17,9	2536	1053	2138	Danmark
				364	Sverige
				23	Island
				10	Finland
				1	Færøyene
BRITISKE ØYER	29,9	4235	1618	4171	Storbritannia
				64	Irland
VEST-EUROPA	8,1	1142	558	29	Østerrike
				156	Tyskland
				32	Sveits
				197	Frankrike
				4	Monaco
				2	Luxembourg
				27	Belgia
				387	Nederland
				26	Portugal
				209	Spania
				2	Malta
				63	Italia
				4	Hellas
				4	Kypros
				ØST-EUROPA	24,3
955	Ungarn				
290	Tsjekkia				
518	Slovakia				
17	Bulgaria				
15	Bosnia-Hercegovina				
31	Kroatia				
2	Makedonia				
7	Serbia				
2	Kosovo				
5	Estland				
15	Litauen				
166	Latvia				
26	Romania				
9	Russland				
2	Ukraina				
NORD-AMERIKA	12,3	1747	619	1605	USA
				142	Canada
OSEANIA	5,3	746	268	698	Australia
				48	New Zealand
ANDRE	2,2	307	139	307	32 ulike land
SUM	100,0	14160	5464	14160	

3.2 Fag

Som nevnt i kapittel 2, har vi kategorisert utdanningstype i seksten hovedgrupper. Hvordan studentene fordeler seg på disse, og på enkeltfag, framgår av tabell 3.2. Tabellen viser også fordelingen på respondenter etter utdanningstype (dvs. de seksten kategoriene).

Tabell 3.2: Studentenes fordeling på utdanningstype.

Fag, kategorisert	Prosent av data-materialet	Antall i utvalg	Antall respon-denter	Fag som inngår i kategorien
MEDISIN	20,5	2903	1015	Medisin
ODONTOLOGI	1,7	246	94	Odontologi
VETERINÆR	2,7	380	153	Veterinærmedisin
FYSIOTERAPI	3,3	465	192	Fysioterapi
				Ergoterapi
				Kiropraktikk
PSYKOLOGI	6,4	910	360	Psykologi
ANDRE HELSEFAG	1,5	212	106	Kostholdsøkonom/ dietist
				Sykepleie
				Helsevern fag
				Farmasi
				Radiografi
				Terapifag
				Optometri/Ortoptikk
JOURNALISTIKK/MEDIEFAG	2,9	404	138	Journalistikk og mediefag
SAMFUNNSFAG/JUS	10,4	1475	658	Samfunnsfag
				Samfunnsøkonomi
				Sosionom
				Juridiske fag
PEDAGOGIKK/LÆRER	1,3	179	82	Lærerutdanning
				Pedagogikk
HUMANISTISKE FAG	4,8	676	309	Humanistiske fag
				Bibliotekfag
				Teologi
KUNSTFAG OG ESTETISKE FAG	8,0	1130	379	Bildende kunst/kunsthåndverk
				Dans og ballett
				Design
				Film
				Kunstfag
				Musikk
				Teater/skuespill
ARKITEKTUR	2,5	361	115	Arkitektur
TEKNOLOGI OG REALFAG	10,0	1409	639	Informasjons- og kommunikasjonsteknologi
				Bioteknologi
				Ingeniørfag
				Realfag
				Teknologiske fag
				Jord/skogsbruk/fiskerifag
ØKONOMI OG ADMINISTRASJON	21,7	3079	1103	Økonomi/business/ administrasjon/ledelse
				Hotellfag og turisme
FORSKERUTDANNING	0,9	122	76	Forskerutdanning
ANNET/UOPPGITT	1,5	209	45	Ikke tildelt kode
				Yrkesfaglig videregående
SUM	100,0	14160	5464	

Som nevnt i kapittel 2 vil de to nederste kategoriene, «forskerutdanning» og «annet/uoppgitt» ikke vises i tabellene videre, da dette er små og heterogene grupper som det er vanskelig å fortolke svarene for.

Dersom vi ser fordeling på land og fag i sammenheng, får vi fram et mønster av hva studenter studerer i ulike deler av verden. Tabell 3.3 viser blant annet at de fleste medisinstudenter befinner seg i Øst-Europa, mens flertallet av kunsthøgskolestudentene studerer på de britiske øyer. De som studerer journalistikk og mediefag gjør dette i hovedsak i engelskspråklige land, halvparten av arkitektstudentene er i Norden, mens økonomistudenter som utgjør en femtedel av alle gradsstudentene i utlandet, i all hovedsak er konsentrert til Norden og engelskspråklige land.

Tabell 3.3: Fordeling på fagområder, etter studieland gruppert. Horisontal presentering.

	Norden	Britiske øyer	Vest-Europa	Øst-Europa	Nord-Amerika	Oseania	Andre	N=100%
Medisin	12,6	1,3	2,2	83,8	0,0	0,0	0,1	1015
Odontologi	2,1	0,0	11,7	86,2	0,0	0,0	0,0	94
Veterinær	1,3	9,2	4,6	85,0	0,0	0,0	0,0	153
Fysioterapi	34,4	33,3	21,4	3,1	4,7	3,1	0,0	192
Psykologi	25,8	30,8	5,0	23,9	10,8	3,1	0,6	360
Andre helsefag	53,8	22,6	4,7	2,8	4,7	10,4	0,9	106
Journalistikk/mediefag	2,9	59,4	4,3	0,0	18,8	11,6	2,9	138
Samfunnsfag og jus	13,1	44,2	14,6	2,3	15,7	5,2	5,0	658
Pedagogikk/lærerutd.	39,0	24,4	9,8	0,0	15,9	7,3	3,7	82
Humanistiske fag	17,2	51,1	17,5	0,6	6,1	2,9	4,5	309
Kunst og estetiske fag	12,4	58,0	10,8	0,5	10,3	6,1	1,8	379
Arkitektur	51,3	27,8	11,3	0,9	4,3	3,5	0,9	115
Teknologi og realfag	29,9	33,5	11,9	0,8	14,2	8,1	1,6	639
Økonomi/administrasjon	21,0	31,0	13,2	2,2	21,2	7,3	4,1	1103
Gjennomsnitt	19	30	10	22	11	5	3	5464

3.3 Utdanningsnivå

Drøyt halvparten av studentene går på en bachelorutdanning, mens resten i hovedsak fordeler seg på ganske likt masterutdanninger og integrerte masterutdanninger, som består av lange profesjonsutdanninger som medisin, odontolog etc. Noen få er registrert på forskerutdanning (ph.d). Forskerutdanning blir i de fleste tilfeller finansiert gjennom andre kilder enn Lånekassen (for eksempel Forskningsrådet eller arbeidsgiver), og ph.d.-studentene er heller ikke målgruppe for undersøkelsen. I de fleste av analysene er derfor denne gruppen ikke inkludert.

Tabell 3.4: Studentenes fordeling på studienivå i populasjon og utvalg.

	Populasjon		Utvalg	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Bachelor	7561	53,4	2795	51,2
Master	2983	21,1	1329	24,3
Integrerte masterprogrammer	3494	24,7	1264	23,1
Forskerutdanning (ph.d)	122	0,9	76	1,4
Total	14160	100,0	5464	100,0

3.4 Demografiske kjennetegn

Kjønn og alder

Kvinner er i flertall blant studentene i utlandet (tabell 3.5), men kjønnsfordelingen avviker ikke vesentlig fra fordelingen blant studenter i Norge. Det er en overvekt av kvinner i høyere utdanning og har vært det siden midten av 1980-tallet (Forskningsrådet 2012). Det er et lite avvik mellom utvalget og populasjonen, ved at det er litt flere av kvinnene som har besvart undersøkelse. Det er vanlig i spørreskjemaundersøkelser at menn har lavere tilbøyelighet til å svare enn kvinner (Haraldsen 1999), og i dette tilfelle kan avviket anses å være så lite at dataene ikke trenger å vektas for å kompensere for denne skjevheten.

Tabell 3.5: Studentenes fordeling på kjønn i populasjon og utvalg.

	Populasjon		Utvalg	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Kvinner	8969	63,3	3679	67,3
Menn	5191	36,7	1785	32,7
Total	14160	100,0	5464	100,0

Det er kun en minimal forskjell i gjennomsnittsalder mellom populasjon og utvalg, i begge tilfeller er gjennomsnittet litt over 23 år, og standardavviket er kun 3,4 respektive 3,6 år (tabell 3.6). Dermed kan vi si at utvalget gir en god representasjon av populasjonen aldersmessig sett. Sammenlignet med studenter i Norge er utenlandsstudentene en yngre og mer homogen gruppe, blant utenlandsstudentene er de fleste er i den samme aldersgruppen, omtrent 20 til 26 år, mens det er mer variasjon i alder blant studenter i Norge.

Tabell 3.6: Studentenes fordeling på alder, i populasjon og utvalg.

	Populasjon	Utvalg
Gjennomsnittsalder	23,2	23,3
Standardavvik	3,4	3,6
Medianalder	23	23
Modus for alder	21	21
N	14160	5464

Foreldrenes utdanning og nasjonalitet

Foreldres utdanningsnivå og nasjonalitet er målt gjennom spørreskjema, og her kan vi derfor bare se på utvalget, ikke populasjonen. Det er forelderen med høyest utdanning som definerer utdanningsnivå, og 85 prosent oppgir at de har foreldre med høyere utdanning. Til sammenligning viser data fra Studiebarometeret at 76 prosent av studentene har foreldre med høyere utdanning (egne analyser av data fra Studiebarometeret 2015). Det er tidligere vist at de som studerer i utlandet oftere har foreldre som har høy utdanning, sammenlignet med studenter i Norge (Steenstrup, 2008, Wiers-Jenssen, 1999). Det er særlig mange flere som har foreldre med lang høyere utdanning blant utenlandsstudentene.

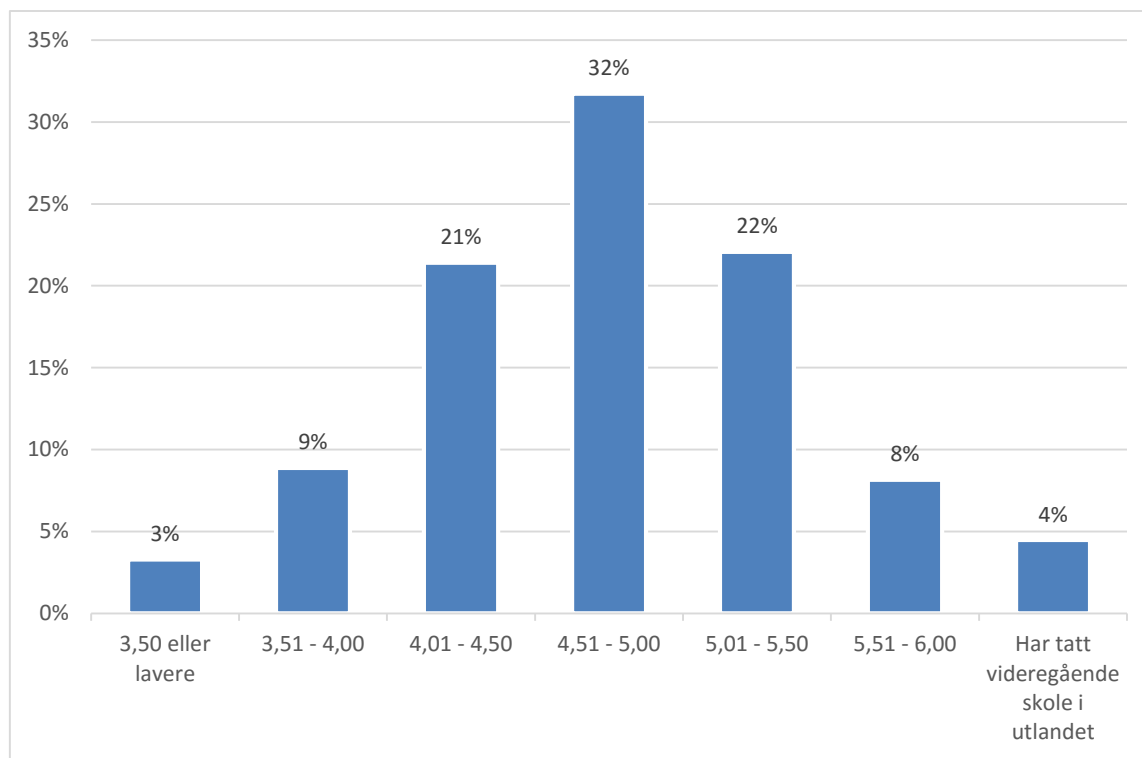
Høyest andel med foreldre med lang høyere utdanning finner blant de som studerer i Norden, Vest-Europa og Nord-Amerika. Studenter i Australia og New Zealand (Oseania) har gjennomgående noe lavere sosial bakgrunn enn andre. Se vedleggtabell V1 for mer informasjon.

Én av fire studenter har en eller begge foreldre som er født i utlandet. Imidlertid er det kun 10 prosent av utenlandsstudentene der begge foreldre er født i utlandet, og disse kommer da oftest fra enten

Europa eller Asia. Andelen som har minst en forelder født i utlandet er lavest blant de som studerer i Norden (20 prosent) og høyest blant de som studerer i Vest-Europa og Øst-Europa (33 og 32 prosent). Se vedleggtabell V2 for mer informasjon.

Karaktersnitt fra videregående opplæring

Figur 3.2 viser at karaktersnittet til de som studerer. Mer enn halvparten av studentene har et karaktersnitt på 4.5 eller høyere. I tillegg ser vi at 8 prosent av utenlandsstudentene har 5,51 eller mer i karaktergjennomsnitt.

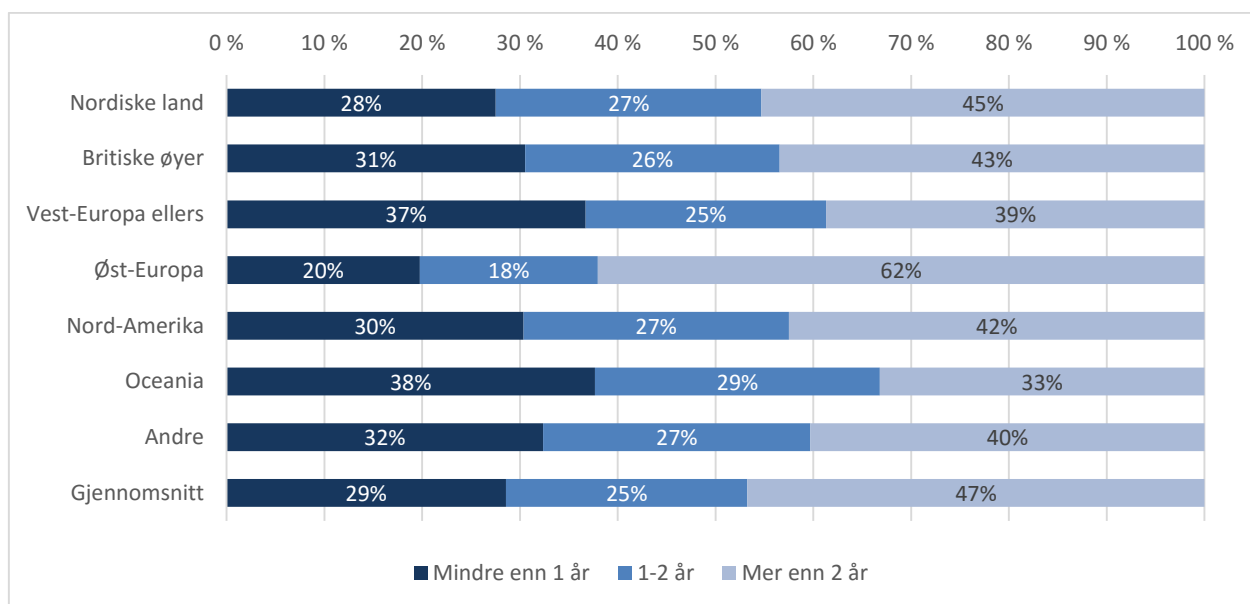
Figur 3.2: Utenlandsstudentenes karakternivå.

Det er kun mindre forskjeller i karaktersnitt mellom studenter i ulike studieland. De som studerer i Vest-Europa (utenom britiske øyer og Norden) har noe høyere karaktersnitt enn andre, mens de som studerer i Nord-Amerika eller Oseania har noe lavere. Det er også relativt små forskjeller etter fagområde. Studenter som tar medisin, humanistiske fag eller teknologi/realfag har alle litt høyere karakterer enn gjennomsnittet, mens studenter i journalistikk/mediefag, pedagogikk/lærerutdanning og økonomi/administrasjon har noe lavere karakterer enn gjennomsnittet. Blant de som tar lange profesjonsutdanninger i utlandet (for eksempel veterinær, fysioterapi, psykologi og arkitektur) er det svært mange som har karakterer mellom 4,5 og 5,0, noe som kan anses som gode karakterer, men ikke godt nok til å konkurrere seg inn på studiet de ønsker å ta i Norge.

3.5 Studietid i utlandet og annen erfaring

Hvor lenge har de studert i utlandet?

Figur 3.3 viser at nærmere halvparten har vært utenlands i to år eller mer på undersøkelsestidspunktet. Hver fjerde student har 1-2 års erfaring fra utlandet, og 29 prosent har mindre enn et års erfaring. Det er særlig mange med lang studieerfaring i Øst-Europa. Dette har sammenheng med at de som studerer der i hovedsak tar lange profesjonsutdanninger.

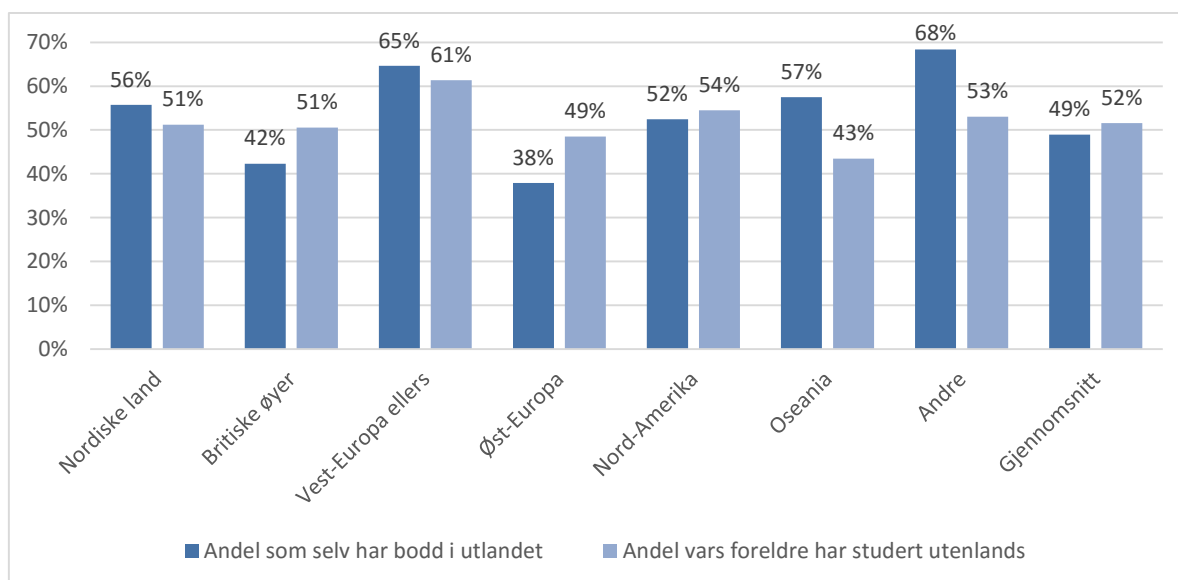

Figur 3.3: Varighet av utenlandsopphold etter studieland/område.

Mobilitetskapi

Det er tidligere vist at mange av de som studerer i utlandet har hatt lengre utenlandsopphold tidligere, og at betydelige andeler også har foreldre som har bodd i utlandet (Wiers-Jenssen, 1999, 2011). Det er selvsagt også studenter i Norge som har slike erfaringer, men det er langt vanligere blant de som studerer i utlandet (Wiers-Jenssen 2011).

Også i vårt materiale ser vi at det er mange studenter som har tidligere studieopphold i utlandet, eller familie som har slik erfaring. I underkant av halvparten har selv bodd i utlandet, mens i overkant av halvparten har foreldre som har bodd minst tre måneder i utlandet (figur 3.4). Dette mest utbredt blant de som studerer i Vest-Europa, og noe mindre vanlig blant de som studerer i Øst-Europa og Norden.

Figur 3.4: Andelen studenter som har foreldre med utenlandsopphold over 3 måneder, eller som selv har hatt slikt utenlandsopphold.

Utenlandsstudier synes å være en slags tradisjon i noen familier. Den er ikke nødvendigvis bevisst, men når foreldre eller søsken har hatt utenlandsopphold, og formidler erfaringer fra disse, kan dette bidra til økt bevissthet rundt at studier i utlandet kan være et alternativ til studier i Norge. Tidligere erfaring med utenlandsopphold, enten de er egne eller formidlet gjennom familie, er et fenomen som omtales som *mobilitetskapital* av Murphy-Lejeune (2002).

Studieerfaring fra Norge

32 prosent av studentene har også vært studenter i høyere utdanning i Norge. Slik erfaring kan gi dem grunnlag for å se vurdere studiene i utlandet i et komparativt perspektiv. Det er særlig de som studerer i land i Asia, Afrika og Sør-Amerika («andre» land i tabell 3.7), som oppgir å ha fullført en grad i Norge før de reiste ut (35 prosent). Videre har en av fem av de som studerer i Øst-Europa påbegynt men ikke fullført en grad i Norge.

Tabell 3.7: Andel som har fullført eller påbegynt en grad i Norge før nåværende utdanning i utlandet.

	Ja, fullført en grad	Ja, påbegynt, men ikke fullført en grad	Nei	N=100%
Norden	26,3	16,8	56,9	798
Britiske øyer	12,8	11,4	75,8	1323
Vest-Europa ellers	23,1	11,1	65,8	459
Øst-Europa	10,4	21,3	68,3	887
Nord-Amerika	14,8	11,8	73,4	493
Oseania	22,6	15,4	62,0	221
Andre	35,0	11,1	53,8	117
Gjennomsnitt	17,2	14,7	68,1	4298

Halvparten av de som går på en masterutdanning i utlandet oppgir å ha fullført en grad i Norge, mens tilsvarende tall er bare fem respektive åtte prosent for de som går på bachelorutdanning eller profesjonsutdanning i utlandet.

3.6 Oppsummering

Vi har sett at studentene som har besvart denne undersøkelsen, ikke avviker vesentlig fra populasjonen når det gjelder fordeling på kjønn, alder, utdanningstype, studieland og fagområde. Undersøkelsen kan derfor anses for å være relativt representativ for norske gradsstudenter i utlandet. Kvinner er i flertall blant utenlandsstudentene, som de også er blant studentene i Norge.

Utenlandsstudentene har ofte foreldre med høy utdanning, og i denne undersøkelsen har 85 prosent av respondentene minst en forelder med høyere utdanning. Ofte har også foreldrene erfaring med å bo i utlandet, og det er i tillegg vanlig at studentene selv har tidligere utenlandsopphold. Mer enn halvparten av studentene har et karaktersnitt fra videregående skole på 4,5 eller høyere, åtte prosent har toppkarakterer (mer enn 5,5 i snitt). En tredel av utenlandsstudentene har studieerfaring fra Norge, før de påbegynte utdanning i utlandet.

4 Valg av utdanning i utlandet

Beslutningen om å studere i utlandet er ofte en kompleks prosess. Den innebærer å ta et valg om både å flytte til utlandet, bestemme seg for hvilket land man ønsker å studere i og hvilket lærested man skal studere ved. For noen henger disse beslutningene tett sammen; om man vil ta en bestemt utdanning på et bestemt lærested, følger studieland automatisk av dette. For andre foregår beslutningsprosessen i flere trinn. De kan ha bestemt seg for *at* de vil studere i utlandet før de velger studieland og utdanningsinstitusjon. I denne undersøkelsen har vi stilt spørsmål om både den overordnede beslutningen om å studere i utlandet, og om valg av studieland og lærested.

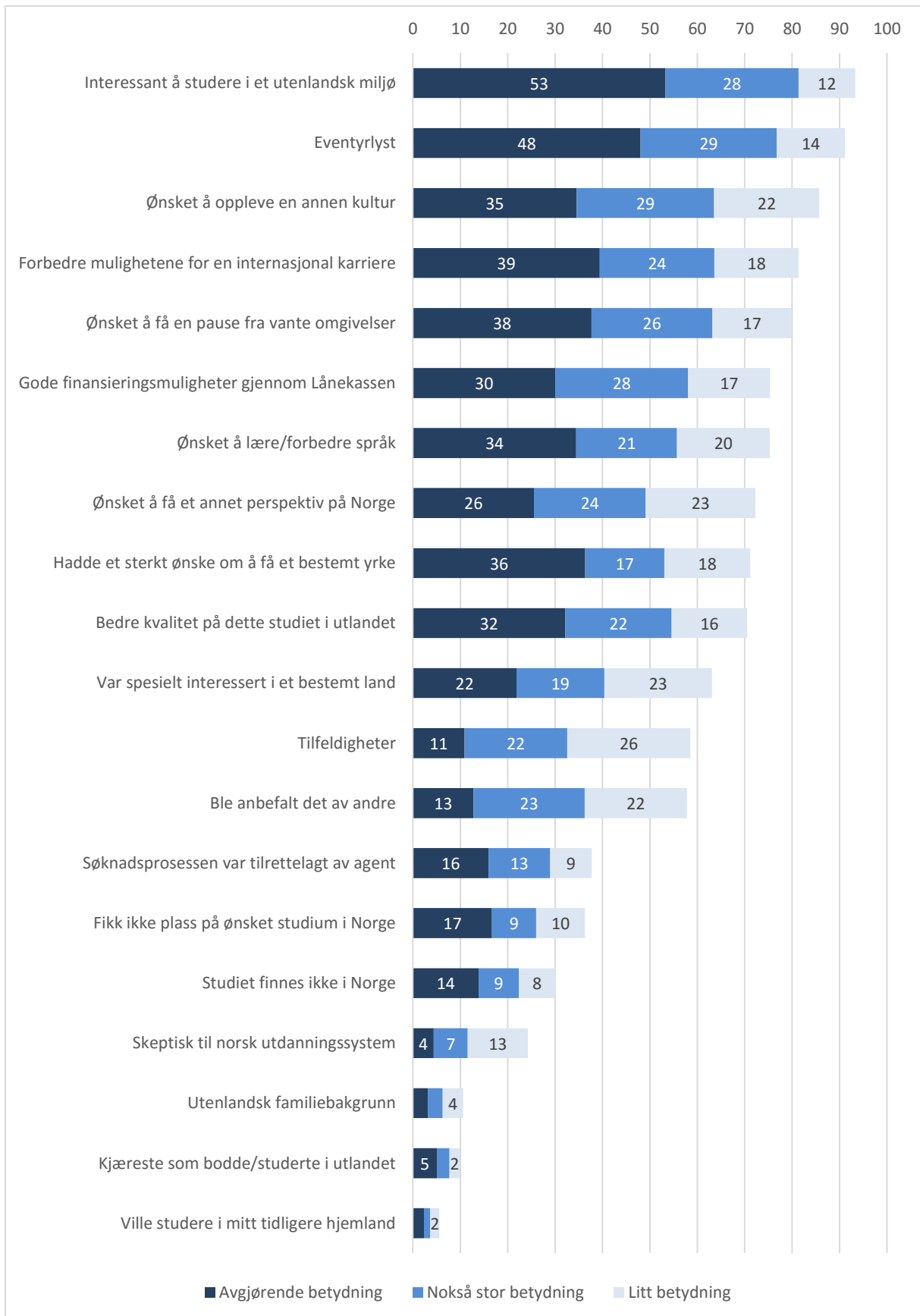
4.1 Beslutningen om å studere i utlandet

Studentene ble bedt om å ta stilling til i hvilken grad ulike forhold hadde hatt betydning for deres beslutning om å studere i utlandet. Figur 4.1 viser hvor stor betydning ulike forhold tillegges. De to forholdene som flest studenter oppgir som helt vesentlige for beslutningen om å studere i utlandet er «Interessant å studere i et utenlandsk miljø» og «Eventyrlyst». Rundt halvparten sier disse forholdene har hatt avgjørende betydning, mens ytterligere tre av ti sier det har hatt nokså stor betydning. På de neste plassene finner vi «Forbedre mulighetene for en internasjonal karriere», «Ønsket å få en pause fra vante omgivelser» og «Ønsket å oppleve en annen kultur». Om lag to av tre studenter anser at dette har hatt avgjørende eller nokså stor betydning. Blant de fem årsakene som oppgis som viktigst, er fire i liten grad knyttet til utdanning og karriere, men et personlig ønske om å gjøre noe nytt og annerledes.

Om lag seks av ti studenter oppgir at «Bedre kvalitet på dette studiet i utlandet» hadde avgjørende eller nokså stor betydning for avgjørelsen om å reise ut. Nesten like mange oppgir «Gode finansieringsmuligheter gjennom Lånekassen» som viktig. Deretter kommer ønsker om å lære/forbedre språk, få et bestemt yrke, og å få et annet perspektiv på Norge. Over halvparten av studentene oppgir at disse forholdene har hatt avgjørende eller nokså stor betydning.

Drøyt fire av ti oppgir at det hadde stor betydning at de var interessert i et bestemt land, at de ble anbefalt det av andre eller at søknadsprosessen ble tilrettelagt av agent.³ Nesten like mange oppfatter utenlandsstudiene som et utslag av tilfeldigheter. En av tre studenter sier at det hadde stor betydning at de ikke fikk plass på ønsket studium i Norge, eller at studiet de går på ikke finnes i Norge, mens en av seks oppgir å ha lagt stor vekt på skepsis til norsk utdanningssystem. Noen studenter valgte studier i utlandet ut fra personlige og familiære relasjoner, men denne andelen er relativt lav.

³ Agenter er aktører som bistår studenter som ønsker å søke til studium i utlandet med informasjon, og i noen tilfeller bistår de også i selve søknadsprosessen. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 5.3.

Figur 4.1: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.

Hvilke forhold som hadde størst betydning for valget om å studere i utlandet, varierer betydelig mellom studenter i ulike land og på ulike utdanninger.

Tabell 4.1 viser hvordan studenter i ulike regioner har vektlagt ulike motiver. Vi ser at typiske «pull»-motiver som interesse for å studere i et utenlandsk miljø, eventyrlyst og ønske om å oppleve en annen kultur vektlegges av studenter i alle land, men at de som studerer i Norden og Øst-Europa var noe mindre motivert av slike forhold, sammenlignet med andre.

De som i størst grad valgte utlandet fordi de ikke kom inn på studiet i Norge, er de som studerer i Øst-Europa. To tredeler av studentene der oppgir at dette har hatt avgjørende eller stor betydning. Dette har sammenheng med hvilke fag de som er i Øst-Europa studerer. Som vi så av tabell 3.3, er det hovedsakelig studenter på medisin-, odontologi- og veterinærutdanninger.

Forventinger om bedre kvalitet i utlandet bli særlig framhevet av de som studerer på de britiske øyer. Her svarer nesten tre av fire at dette har hatt avgjørende eller nokså stor betydning. Kvalitetsbetraktninger har også vært viktige for mer enn halvparten av de som studerer i andre regioner, unntaket er Øst-Europa, der kun én av fire oppgir at de var motivert av bedre kvalitet.

Muligheter for internasjonal karriere blir oppgitt som viktig av både studenter på de britiske øyer, i Nord-Amerika, i Vest-Europa, og Oseania. Om lag tre av fire studenter i disse landene har lagt avgjørende eller stor vekt på dette. Studenter i de samme landene legger også stor vekt på at de var motivert av å studere i et internasjonalt miljø.

Anbefalinger fra andre har vært særlig viktig for de som studerer i Øst-Europa og Norden. At søknadsprosessen var tilrettelagt av agenter har hatt størst betydning for de som studerer i på de britiske øyer og i Oseania. Nesten halvparten av studentene der oppgir at dette har hatt avgjørende eller nokså stor betydning.

Utenlandsk familiebakgrunn har betydning for relativt få, men dette har større betydning for de som studerer i Vest-Europa enn andre..

Tabell 4.1: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.

	Norden	Britiske øyer	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika	Oseania	Gj.snitt
Interessant å studere i et utenlandsk miljø	73	90	91	66	90	88	82
Eventyrlyst	70	83	86	62	86	87	77
Forbedre mulighetene for en internasjonal karriere	46	81	77	35	77	76	64
Ønsket å oppleve en annen kultur	47	71	77	50	75	76	64
Ønsket å få en pause fra vante omgivelser	63	67	66	50	68	76	63
Gode finansieringsmuligheter gjennom Lånekassen	40	61	65	68	59	61	59
Ønsket å lære/forbedre språk	32	71	72	35	66	75	56
Bedre kvalitet på dette studiet i utlandet	54	72	58	27	61	53	55
Hadde et sterkt ønske om å få et bestemt yrke	48	46	40	85	36	36	52
Ønsket å få et annet perspektiv på Norge	41	49	56	44	58	58	49
Var spesielt interessert i et bestemt land	32	49	48	13	63	58	41
Ble anbefalt det av andre	43	29	22	49	32	27	35
Tilfeldigheter	34	26	34	42	24	27	32
Søknadsprosessen tilrettelagt av agenter	6	47	11	32	23	53	29
Fikk ikke plass på ønsket studium i Norge	23	12	15	67	7	10	25
Studiet finnes ikke i Norge	24	34	27	3	20	27	23
Skeptisk til norsk utdanningssystem	6	16	15	7	14	12	12
Kjæreste som bodde/studerte i utlandet	11	4	12	4	9	11	7
Utenlandsk familiebakgrunn	6	5	14	5	6	4	6
Ville studere i mitt tidligere hjemland	3	2	6	4	6	4	3

Forskjeller i begrunnelse etter type utdanning er vist i tabell 4.2. Her er det til dels svært store variasjoner i begrunnelse for å studere i utlandet.

To av tre odontologi-studenter og syv av ti som studerer medisin og veterinær sier at det hadde «avgjørende» eller «nokså stor» betydning ikke fikk plass på ønsket studium i Norge. Dette er ikke overraskende, gitt at det er sterk konkurranse om studieplassene på slike fag i Norge. Svært få av de som studerer journalistikk/ mediefag, samfunnsfags, humaniora, kunst eller tar lærerutdanning oppgir problemer med å komme inn på ønsket utdanning i Norge som en viktig årsak til å studere i utlandet.

Studenter på kunsthøgskole og humaniora er de som legger størst vekt på at studiet ikke finnes i Norge, mens dette naturlig nok ikke har noen betydning for studenter på lange profesjonsutdanninger som medisin, odontologi og veterinærutdanning.

Det er store variasjoner i andelen som oppgir «Bedre kvalitet på dette studiet i utlandet» som en viktig årsak til å velge utenlandsstudier. Andelen er høyest blant de som studerer kunsthøgskole, arkitektur, samfunnsfag/jus, økonomi og administrasjon og journalistikk/mediefag, der mer enn seks av ti oppgir at dette hadde avgjørende eller nokså stor betydning. I kontrast til dette står medisin og odontologi, der mindre enn 30 prosent oppgir dette som viktig. Det er relativt få som oppgir skepsis til norsk utdanningssystem som begrunnelse, men blant de som oppgir at dette har vært viktig, finner vi flest studenter på samfunnsfag, økonomisk-administrative fag og psykologi.

Også når det gjelder utsagnet «Forbedre mulighetene for en internasjonal karriere» finner vi store fagforskjeller. Blant de som studerer økonomi og administrasjon, journalistikk/ mediefag, samfunnsfag og kunsthøgskole, oppgir fire av fem studenter dette som viktig. I motsatt ende av skalaen finner vi medisin- og odontologistudenter, der kun tre av ti var motivert av dette. Medisin- og odontologistudentene, sammen med veterinærstudentene, er de som i størst grad oppgir å ha valgt utenlandsstudier fordi de var opptatt av å få et bestemt yrke. Mer enn åtte av ti oppgir dette som viktig. Også de som studerer fysioterapi, psykologi og kunsthøgskole oppgir at dette har vært viktig. Felles for utdanningene som legger stor vekt på dette er at de stort sett er profesjonsutdanninger, der koplingen mellom utdanning og yrke er sterk. Vi merker oss at en betydelig andel av medisin- odontologi- og veterinærstudentene oppgir at tilfeldigheter var viktige for at de reiste til utlandet for å studere.

Forhold som eventyrlyst og ønske om å oppleve en annen kultur oppfattes som viktig av et flertall av studentene, og aller mest av de som studerer journalistikk/ mediefag og økonomi og administrasjon. De som studerer medisin, odontologi, veterinær og fysioterapi legger imidlertid mindre vekt på dette enn andre. Ønske om å lære/forbedre språk er størst hos studentene i journalistikk/mediefag. Det er også disse studentene som i størst grad oppgir å være motivert av å studere i et bestemt land.

Interessant nok finner vi at andelen som var spesielt interessert i et bestemt land varierer mer med fag enn med studieland. Det er særlig de som studerer mediefag/journalistikk som var motivert av dette, mens studentene på profesjonsutdanninger i mindre grad gir uttrykk for denne type motivasjon.

Anbefalinger fra andre har hatt størst betydning for de som studerer medisin, fysioterapi og odontologi. Dette kan trolig ses i sammenheng med at det er fag som mange nordmenn tar i utlandet, og at studentene er konsentrert på relativt få læresteder.

Vi har sett at det er relativt få studenter som oppgir kjæreste som bodde/studerte i utlandet. Men blant de som tar pedagogikk/lærerutdanning og «andre helsefag» gjelder dette én av fem. Når det gjelder finansieringsmuligheter gjennom Lånekassen, så er forskjellene mellom studenter på ulike fag moderate, men det er studenter på de lange profesjonsutdanningene og samfunnsfag som legger mest vekt på dette.

At søknadsprosessen var tilrettelagt av agenter, har størst betydning for journalistikk/mediefag-studentene, men har også vært viktig for en betydelig andel av studentene på lange profesjonsutdanninger.

Tabell 4.2: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagfelt.

	Med.	Odont.	Vet.	Fysio- terapi	Psyko- logi	Andre helse- fag	Mediefag/ journa- listikk	Sam- funns- fag/jus	Ped/ lærer	Hum	Kunst/ estetikk.	Arki- tektur	Tekno/ realfag	Øk. adm
Interessant å studere i et utenlandsk miljø	62	67	70	74	77	81	93	90	79	89	88	79	84	92
Eventyrlyst	60	66	68	77	74	79	92	83	72	80	80	72	78	88
Forbedre mulighetene for en internasjonal karriere	30	30	40	36	50	42	83	83	51	70	83	61	70	86
Ønsket å oppleve en annen kultur	48	53	47	55	67	61	82	67	60	72	68	58	61	75
Ønsket å få en pause fra vante omgivelser	49	53	38	55	66	67	82	67	55	73	68	65	64	72
Gode finansieringsmuligheter gjennom Lånekassen	67	62	64	42	56	49	59	63	43	60	56	46	54	56
Ønsket å lære/forbedre språk	32	47	34	53	54	56	80	67	53	66	61	48	57	68
Bedre kvalitet på dette studiet i utlandet	23	28	40	52	40	53	64	69	54	69	76	72	59	67
Hadde et sterkt ønske om å få et bestemt yrke	84	87	87	75	67	53	57	35	43	30	73	62	34	31
Ønsket å få et annet perspektiv på Norge	40	45	39	40	49	41	62	54	47	55	47	51	46	57
Var spesielt interessert i et bestemt land	14	18	14	23	46	52	67	50	57	57	47	35	41	52
Ble anbefalt det av andre	50	46	34	51	38	30	23	28	21	24	31	38	29	38
Tilfeldigheter	44	49	47	29	27	24	27	29	33	28	26	35	32	29
Søknadsprosessen var tilrettelagt av agenter	32	39	32	15	31	17	49	29	21	29	28	24	26	28
Fikk ikke plass på ønsket studium i Norge	70	67	69	37	44	21	3	7	4	3	9	29	10	8
Studiet finnes ikke i Norge	1	1	3	34	15	22	30	35	25	37	41	10	27	25
Skeptisk til norsk utdanningssystem	6	4	7	7	13	6	12	18	11	11	12	7	12	14
Kjæreste som bodde/studerte i utlandet	3	3	2	8	9	21	8	8	21	12	4	10	11	8
Utenlandsk familiebakgrunn	4	5	1	4	6	7	5	10	8	10	4	3	9	6
Ville studere i mitt tidligere hjemland	3	5	2	2	5	7	3	5	8	4	3	2	4	3

Vi har også undersøkt om det er forskjeller i årsaker til å studere i utlandet etter kjønn og sosial bakgrunn. Det er kun én årsak der menn skårer høyere enn kvinner: om de hadde fått anbefalt å studere ute av andre. Men det er sju typer motiver der kvinner skårer signifikant høyere enn menn. Det er at agenter la til rette prosessen, at det finnes mulighet for støtte gjennom Lånekassen eller at kjæresten som bodde/studerte i utlandet. Videre er det også en signifikant større andel kvinner som oppgir eventyrlyst, at de ønsket å opp leve en annen kultur, at de var interessert i et bestemt land eller at de synes at det er interessant å studere i et utenlandsk miljø. Det kan altså se ut som kvinner generelt er noe sterkere motivert – i hvert fall rapporterer de flere årsaker som viktige.

Når det gjelder sosial bakgrunn, fant vi at de som har foreldre med lang høyere utdanning i noe mindre grad legger vekt på ønsker å oppleve en annen kultur, muligheten for å lære/forbedre språk og muligheten for en internasjonal karriere, samt at søknadsprosessen var tilrettelagt av agenter, enn de som de som kommer fra familier uten høyere utdanning gjør.

Mange av motivene skissert ovenfor har sammenheng med både land og fag (og med andre forhold vi ikke har tatt hensyn til her). Eksempelvis har vi sett at studentene i Øst-Europa skiller seg ut på en del områder, noe vi antar har sammenheng med fagene de studerer. Man kan også tenke seg de som studerer samme fag, men i ulike land, kan ha nokså ulike grunner for å velge utenlandsstudier. Eksempelvis kan de som studerer samfunnsfag i Frankrike ha andre begrunnelser enn de som studerer samfunnsfag i nordiske land. Det har imidlertid ikke vært rom for å gjøre mer inngående analyser her.

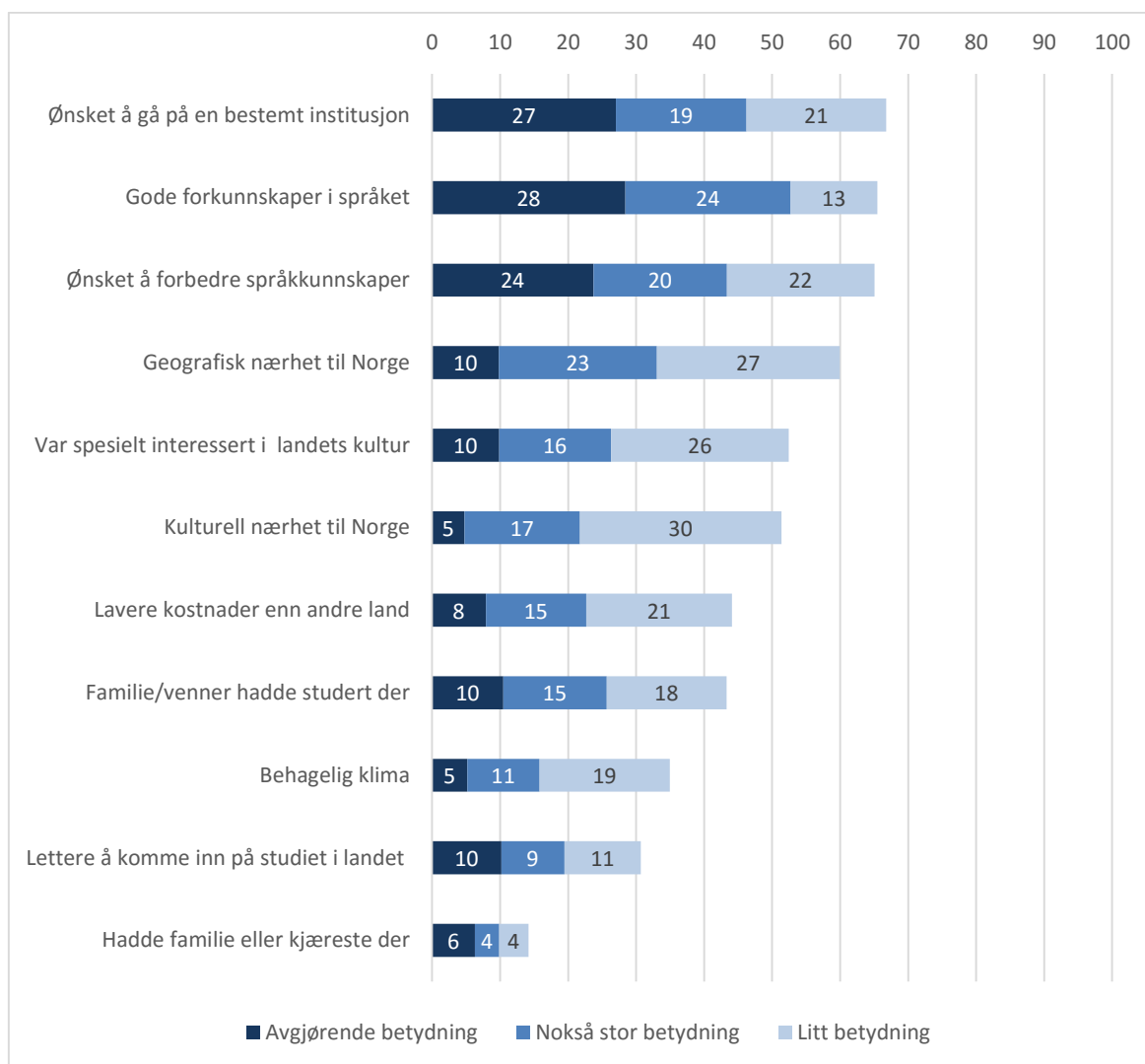
I en tidligere undersøkelse, ble studentene også bedt om å *rangere* de viktigste årsakene til at de valgte å reise ut (Wiers-Jenssen, 1999). Det viste seg at i rangering ble begrunnelser som «Fikk ikke plass på ønsket studium i Norge» og «Hadde et ønske om å få et bestemt yrke» tillagt større vekt enn når studentene ble bedt om å angi betydningen av enkeltutsagn på en liste med potensielle begrunnelser for studievalg. Dette kan tyde på at forhold knyttet til det man kan kalle «push»-motiver eller barrierer tones noe ned, mens forhold knyttet til «pull» motiver, eller attraksjoner ved å oppholde seg i utlandet, løftes fram når man blir bedt om å si hva som er den viktigste grunnen. Spørsmål om rangering av motiver inngår ikke i undersøkelsen som ble foretatt i 2016, men vi anser det likevel som relativt sannsynlig at tilsvarende mekanisme kan gjøre seg gjeldende blant studentene i vår undersøkelse. Som påpekt i metodekapittelet, ligger beslutningene tilbake i tid, og studentenes svar påvirkes i noen grad av de erfaringene de har gjort seg i tidsrommet mellom beslutningene og intervjudispunktet.

4.2 Valg av studieland

I følge OECD (2016), er følgende faktorer særlig viktige for valg av studieland: undervisningsspråk, studieprogrammenes kvalitet, studieavgifter og vertslandet innvandringspolitikk. I en studie av hvilke forhold som påvirker studentmobilitet i Europa, finner Caruso og de Wit (2015) at mobilitetsmønstre har sammenheng med forhold som hvor mye penger som brukes per student, oppfatninger om sikkerhet, og de økonomiske forholdene i vertslandet.

Nå skal vi se hvilke forhold norske studenter vurderer som viktigst når det gjelder valg av studieland. Figur 4.2 viser at det er tre forhold som peker seg ut: «Ønsket å gå på en bestemt institusjon», «Gode forkunnskaper i språket» og «Ønsket å forbedre språkkunnskaper». Mer enn halvparten av studentene sier at gode forkunnskaper i språk hadde avgjørende eller stor betydning for valg av studieland. Dette illustrerer at språk er styrende for valg av land.

En tredel oppgir at geografisk nærhet til Norge har vært viktig, og drøyt en firedel oppgir at de var spesielt interessert i studielandet kultur. Det er også noen som oppgir «Lavere kostnadsnivå enn andre land» og «Kulturell nærhet til Norge», men det er få som tillegger dette avgjørende betydning.

Figur 4.2: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.

Begrunnelsen for valg av studieland, varierer naturlig nok med hvor man studerer, og dette er vist i tabell 4.3. Her kommer det med språkkunnskaper enda tydeligere frem, det er særlig studenter som studerer i engelskspråklige land som sier at gode forkunnskaper i språket styrte valg av studieland. Hele 86 prosent av de som studerer på de britiske øyer, 80 prosent av de som studerer i Nord-Amerika og 74 prosent av de som studerer i Oseania sier at dette hadde stor betydning for deres valg. Samtidig ser vi også at rundt 60 prosent av de som reiser til disse tre studieregionene også ønsker å forbedre sine språkkunnskaper. Forbedring av språkkunnskaper har også stor betydning for seks av ti av de som reiser til Vest-Europa, og at dette er den hyppigst nevnte begrunnelsen blant de som studerer der.

Blant de som studere Norden er geografisk og kulturell nærhet til Norge viktig for flertallet, men litt over halvparten sier også at de ønsket å gå på en bestemt institusjon. Blant de som studerer i Oseania, har klima vært en medvirkende årsak for mange. Hele 65 prosent oppgir at dette har hatt avgjørende eller nokså stor betydning. Klimatiske forhold har naturlig nok lite betydning for de som studerer i Norden eller på de britiske øyer.

Interessen for vertslandets kultur, har vært viktigst for de som studerer i Nord-Amerika, Vest-Europa og på de britiske øyer, mens dette ikke har vært en drivkraft for de som studerer i Øst-Europa. De som

studerer i Øst-Europa, legger mest vekt på lavere kostnadsnivå, at det er lettere å komme inn på studiet enn i andre land og anbefalinger fra familie/venner som hadde studert i utlandet

Tabell 4.3: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.

	Norden	Britiske øyer	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika	Oseania	Gj.snitt
Gode forkunnskaper i språket	39	86	36	6	80	74	52
Ønsket å gå på en bestemt utdanningsinstitusjon	53	48	46	43	48	29	47
Ønsket å forbedre språkkunnskaper	21	62	61	14	59	67	44
Geografisk nærhet til Norge	60	44	24	30	1	1	34
Familie/venner hadde studert i landet og anbefalte det	33	21	17	38	26	19	27
Var spesielt interessert i det aktuelle landets kultur	16	31	37	5	44	33	26
Lavere kostnader enn andre land	25	10	29	52	4	5	23
Kulturell nærhet til Norge	54	24	12	7	9	19	22
Lettere å komme inn på studiet i dette landet enn i andre land	19	12	13	47	12	13	21
Behagelig klima	5	7	24	13	33	65	16
Hadde familie eller kjæreste der	15	5	15	6	14	13	10

Tabell 4.4 viser begrunnelse for studieland etter fagområde. Det er særlig studenter i journalistikk/mediefag, humaniora, samfunnsfag/jus, kunst/estetikk samt teknologi/realfag som oppgir at «Gode forkunnskaper i språket» hadde stor betydning. Samtidig er det innen flere av disse fagområdene som «Ønsket å forbedre språkkunnskaper» også er fremtredende. Studenter som tar kunst/estetikk eller arkitektur sier i større grad enn andre at de «Ønsket å gå på en bestemt institusjon». De som tar lange profesjonsutdanninger i utlandet sier oftere enn andre at det var «Lettere å komme inn på dette studiet i landet», samt at det er lavere levekostnader enn andre land. Med andre ord ser vi at studenter fra ulike fagområder til dels har ganske forskjellige argumenter for valg av studieland, men også at begrunnelser for valg av studieland og fagområde henger sammen.

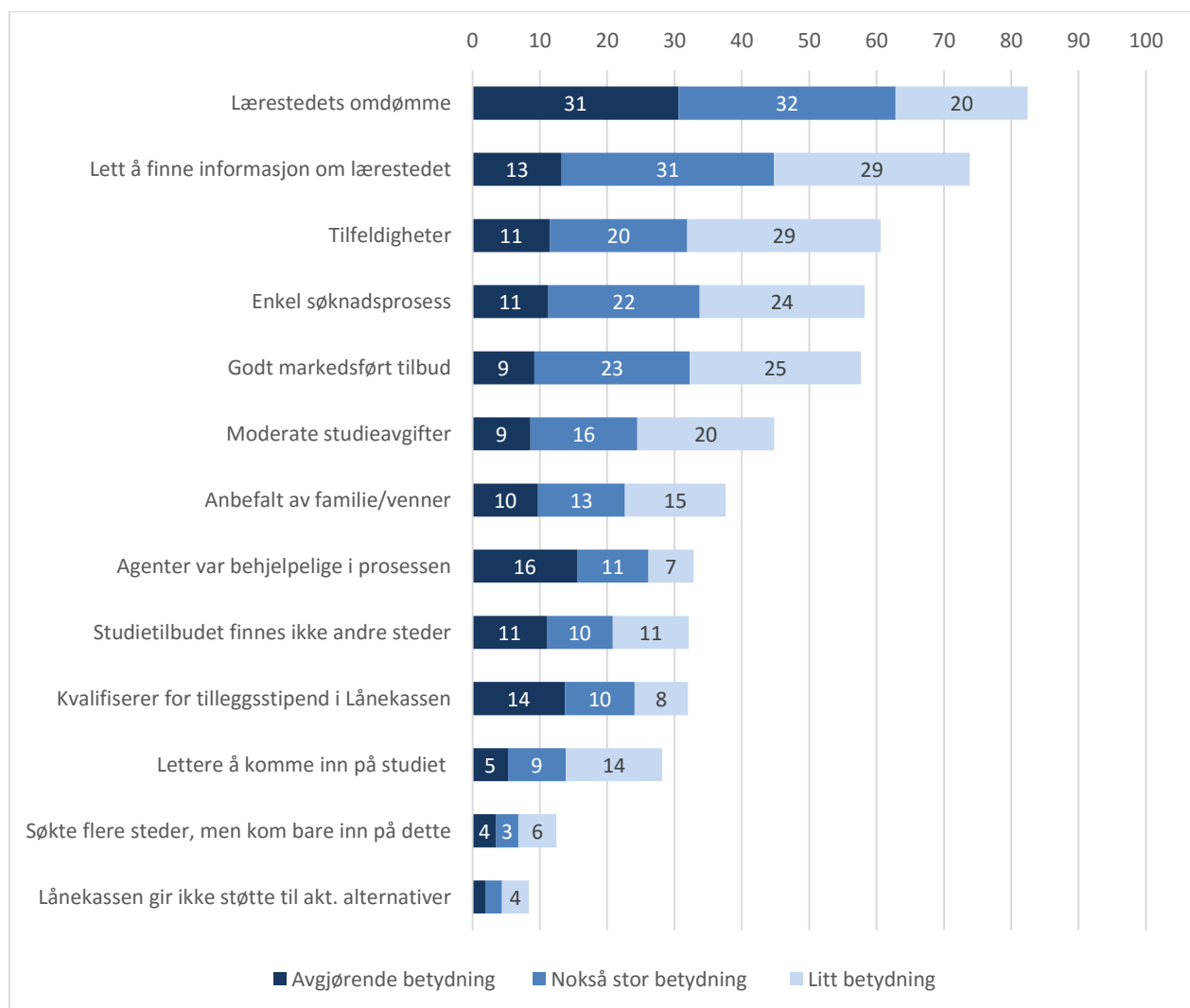
Tabell 4.4: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagområde.

	Med.	Odont.	Vet.	Fysio- terapi	Psyk.	Andre helse- fag	Mediefag /journa- listikk	Sam- funn- fag/jus	Ped/ lærer	Hum.	Kunst/ estetikk	Arki- tektur	Tekno/ realfag	Øk.adm.
Geografisk nærhet til Norge	36	55	21	48	39	40	35	28	33	36	28	47	33	34
Kulturell nærhet til Norge	16	18	7	33	26	33	22	19	29	24	17	38	27	25
Var spesielt interessert i det aktuelle landets kultur	8	5	8	12	27	22	41	34	29	42	32	23	27	33
Gode forkunnskaper i språket	11	14	12	45	57	50	89	67	55	74	69	57	65	62
Ønsket å forbedre språkkunnskaper	14	21	15	40	44	45	74	54	51	55	52	39	49	57
Ønsket å gå på en bestemt utdanningsinstitusjon	40	39	46	47	44	40	33	51	33	49	62	66	46	47
Familie/venner hadde studert i landet og anbefalte det	40	38	19	32	26	30	16	21	18	19	17	21	23	29
Lettere å komme inn på studiet i dette landet enn i andre land	45	46	50	34	33	18	16	10	8	9	5	16	9	13
Lavere kostnader enn andre land	47	46	44	32	24	15	15	13	11	17	11	17	17	17
Hadde familie eller kjæreste der	6	9	1	8	10	25	10	11	29	15	6	10	15	9
Behagelig klima	12	17	11	10	17	21	20	14	19	13	12	9	18	21

4.3 Valg av lærested

Hvilke forhold har hatt betydning for at studentene havnet på akkurat det lærestedet de går på i dag? Studentene ble presentert for 13 ulike alternativer. Lærestedets omdømme er det forholdet flest oppgir at har hatt stor betydning, mer enn seks av ti studenter oppgir at dette hadde avgjørende eller nokså stor betydning. Det er også nokså mange som sier at det hadde betydning at det var lett å finne informasjon om lærestedet. Samtidig ser vi at mer enn hver tredje student oppgir at tilfeldigheter hadde avgjørende eller nokså stor betydning. Enkel søknadsprosess, og godt markedsført tilbud er andre forhold som omtrent hver tredje student rapporterer har hatt stor betydning.

Hver fjerde student oppgir at agenter hadde avgjørende eller stor betydning for valg av lærested. Nesten like mange la stor vekt på moderate studieavgifter, og at lærestedet kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen (det vil si at man kan få dekket en større andel av en høy studieavgift gjennom stipend). Det er også en del som oppgir anbefalinger fra familie og venner som viktige.

Figur 4.3: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.

Vi har også undersøkt om det er forskjeller i begrunnelser for valg av lærested mellom studenter i ulike land og på ulike fag. Generelt finner vi mindre variasjoner i begrunnelser for valg av lærested enn i begrunnelser for valg av å studere i utlandet og valg av studieland.

Tabell 4.5 viser at det er to hovedbegrunnelser som er felles for studenter i alle studieregioner: «lærestedets omdømme» og at det er «lett å finne informasjon om lærestedet». Deretter skiller det noe i begrunnelser ellers, ved at «moderate studieavgifter» har større betydning for de som studerer i Norden eller Vest-Europa, mens agenter er viktige for de som studerer på de britiske øyer eller i Oseania. Blant de som studerer i Øst-Europa svarer fire av ti «tilfeldigheter» eller at studiet ble «anbefalt av venner/familie». Det er også mange av studentene der som legger vekt på at det er lettere å komme inn på læresteder i Øst-Europa enn andre alternativer. At lærestedet kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen, har størst betydning blant de som studerer på de britiske øyer og i Oseania.

Tabell 4.5: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.

	Norden	Britiske øyer	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika	Oseania	Gj.snitt
Lærestedets omdømme	62	71	60	54	58	61	63
Lett å finne informasjon om lærestedet	41	50	41	46	38	49	45
Enkel søknadsprosess	24	37	29	43	27	39	34
Tilfeldigheter	29	29	33	39	31	35	32
Godt markedsført tilbud	20	40	31	33	31	36	32
Agenter var behjelpelige i søknadsprosessen	1	45	11	25	22	56	26
Moderate studieavgifter	40	15	39	22	23	10	24
Står på liste som kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen	10	33	21	22	25	31	24
Anbefalt av familie/venner som hadde gått der	28	15	15	39	19	12	23
Studietilbudet finnes ikke andre steder	26	26	30	6	17	15	21
Lettere å komme inn på studiet enn andre alternativer i utlandet	12	9	13	26	12	9	14
Søkte flere steder, men kom bare inn på dette	11	5	6	7	6	4	7
Lånekassen gir ikke støtte til aktuelle alternativer	3	5	5	3	7	6	4

Tabell 4.6 viser begrunnelser for valg av lærested etter studieretning. Vi ser blant annet at det er særlig for studenter i samfunnsfag, humanistiske fag, kunst og estetiske fag og arkitektur der lærestedets omdømme spiller stor rolle.

Assistanse fra agenter i søknadsprosessen, og godt markedsført tilbud har hatt størst betydning for de som studerer journalistikk/mediefag, mens enkel søknadsprosess har hatt mest å si for de som studerer medisin, odontologi og veterinærfag.

Tabell 4.6: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagområde.

	Med.	Odont.	Vet.	Fysio- terapi	Psyk	Andre helse- fag	Medie- fag/jour- nalistikk	Sam- funns- fag/jus	Ped/ lærer	Hum.	Kunst/ est.	Arki- tektur	Tek./ real- fag	Øk./ Adm.
Anbefalt av familie/venner som hadde gått der	39	30	18	32	22	24	8	17	12	14	20	23	16	22
Lærestedets omdømme	54	50	48	52	58	52	51	72	48	72	70	74	65	66
Studietilbudet finnes ikke andre steder	4	3	9	14	16	26	28	32	27	31	31	15	24	23
Lettere å komme inn på studiet enn andre alternativer i utlandet	23	24	29	25	18	10	8	10	7	7	6	13	9	12
Lånekassen gir ikke støtte til aktuelle alternativer	3	5	5	4	3	6	10	4	2	4	8	4	3	4
Søkte flere steder, men kom bare inn på dette	9	16	7	11	10	8	6	4	2	3	5	12	6	6
Tilfeldigheter	39	41	48	26	26	29	27	27	35	29	26	31	32	32
Lett å finne informasjon om lærestedet	47	48	39	37	38	34	46	45	34	50	46	43	45	49
Godt markedsført tilbud	30	38	32	23	29	25	44	33	30	34	39	27	27	37
Enkel søknadsprosess	41	45	45	23	30	19	35	31	30	33	28	22	38	32
Moderate studieavgifter	23	11	27	25	22	30	19	24	15	28	17	31	27	29
Står på liste som kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen	21	37	21	17	19	23	21	34	15	25	24	18	24	25
Agenter var hjelpelige i søknadsprosessen	24	30	30	15	28	17	54	27	15	29	29	19	22	27

4.4 Oppsummering

Beslutningen om å studere i utlandet og valg av studieland, henger ofte sammen. Når det gjelder valget om å studere i utlandet, har vi sett at studentene legger stor vekt på forhold som er relatert til utfordring og ønske om nye opplevelser. Utenlandsstudiene framstår i så måte vel så mye som opplevels- og selvrealiseringsprosjekt, som en strategisk karrierebeslutning. Men det er også en del studenter som velger ut fra kvalitetsbetraktninger og mulighet for internasjonal karriere. Mange studenter velger utdanninger i utlandet som det er vanskelig å komme inn på i Norge, og dette preger deres begrunnelser for å reise ut. På fagområder som medisin, odontologi, veterinær og psykologi er det betydelige andeler som legger noe vekt på slike forhold.

Valg av studieland er som oftest begrunnet ut fra språklige betraktninger, og ønske om å gå på en bestemt utdanningsinstitusjon. Når det gjelder valg av lærested, så er det oppfatninger om lærestedets kvalitet viktig, men også at informasjon om lærested er lett tilgjengelig og godt markedsført. Agenter har stor betydning for noen grupper av studenter, og dette skal vi også komme tilbake til i neste kapittel.

5 Informasjonsinnhenting

Hvordan skaffer studentene seg informasjon om studier i utlandet? I en undersøkelse fra slutten 1990-tallet fant vi at venner og ANSA var de viktigste kildene til informasjon (Wiers-Jenssen, 1999). I løpet av 2000-tallet har tilgangen på informasjon endret seg betydelig. Mye informasjon er tilgjengelig via internett, blant annet har alle læresteder nå egne nettsider. I tillegg er det en rekke andre aktører som formidler informasjon om utdanning i utlandet. Vi forventer derfor at dagens studenter benytter flere og andre kilder enn de gjorde ved årtusenskiftet.

I dette kapittelet skal vi se på hvilke informasjonskilder studentene har brukt, og hvilke nettsider som er mest benyttet. I tillegg skal vi se litt nærmere på bruken av såkalte agenter, det vil si kommersielle aktører som tilbyr informasjon om læresteder i utlandet, og assistanse med søknadsprosessen.

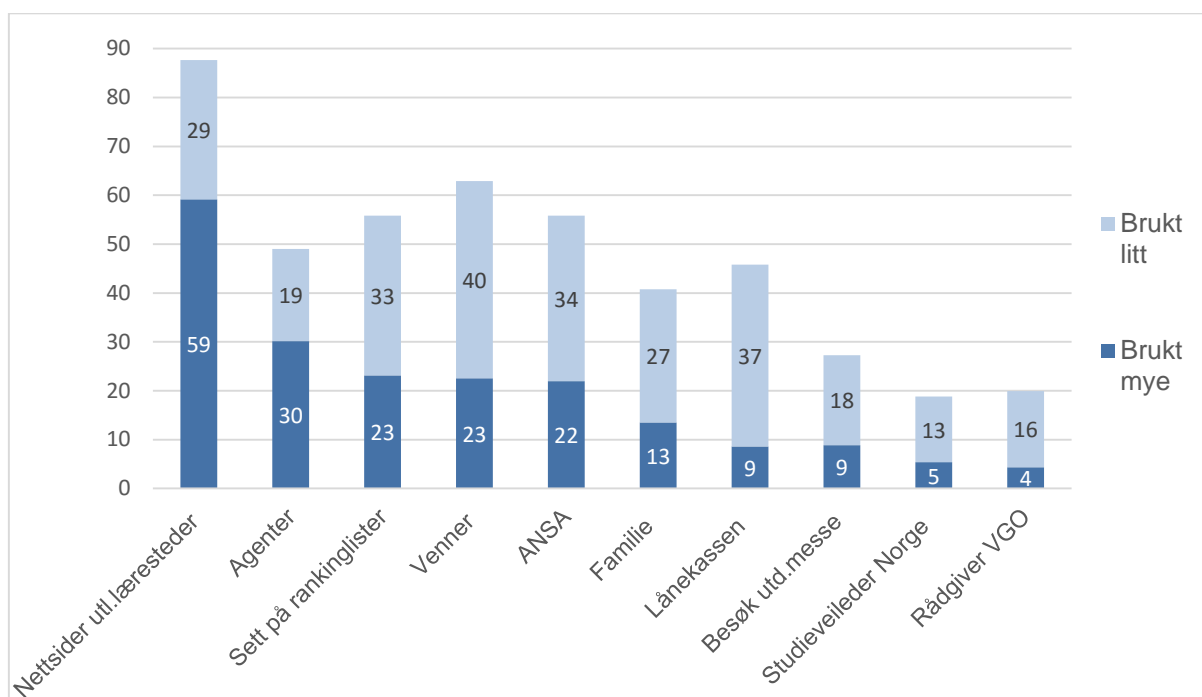
5.1 Informasjonskilder

Studentene ble bedt om å oppgi hvilke kilder de hadde brukt til informasjon om utdanning i utlandet. På listen over alternativer, er det både personlige forbindelser (venner og familie), offentlige og private informasjonsformidlere og lærestedenes nettsider, samt om de har brukt agent.⁴

Figur 5.1 viser at utenlandske læresteders nettsider er blitt svært viktige informasjonskanaler. Seks av ti sier at de har brukt dette mye og ytterligere tre av ti sier at de har brukt dette litt i prosessen med å tilegne seg informasjon om utenlandsstudier. Med andre ord har nesten ni av ti utenlandsstudenter brukt lærestedenes nettsider som informasjonskilde. Nest viktigst i total bruk, dersom vi ser «brukt mye» og «brukt litt» sammen, er venner, tett fulgt av ANSA og «sett på rankinger». I underkant av halvparten av studentene oppgir også at de har brukt Lånekassen og agenter som informasjonskanal. Kun en av fire oppgir besøk på utdanningsmesse som informasjonskilde. Rådgivere og studieveiledere er relativt lite brukt; en av fem bruker rådgiver i videregående skole eller studieveileder.

Om vi kun ser på de som oppgir å ha brukt de ulike informasjonskanalene mye (de nederste del av søylene i figur 5.1), ser vi at etter nettsider til utenlandske læresteder er det agenter som er mest brukt. Andelen som bruker venner, ANSA og som har sett på rankinglister er omtrent like stor, 22-23 prosent. Det er 13 prosent som oppgir at de har brukt familie mye. Rådgiver og studieveiledere er sjelden mye benyttet.

⁴ I tillegg til de 10 spesifiserte svarene var det også anledning til å svare i et åpent felt. Dette er det kun 11 prosent av de svarende som har valgt å gjøre, og svarene varierer mye. Det er derfor ikke mulig å kategorisere inn de åpne svarene i de eksisterende kategoriene.

Figur 5.1: Andeler som har brukt ulike kilder til informasjon om utdanning i utlandet.

Bruken av informasjonskilder varierer med ulike forhold, blant annet studieland (tabell 5.1). De som studerer i Øst-Europa har i større grad enn andre brukt venner og ANSA som informasjonskilde, og i mindre grad brukt lærestedenes nettsider. Studenter på de britiske øyer og i Oseania er de som har benyttet seg mest av agenter (46 respektive 48 prosent), og blant de som reiser til de britiske øyer (hovedsakelig Storbritannia) er det også vanlig å bruke rankinglister (36 prosent har brukt dette mye og 33 prosent har brukt det litt). Studentene i Nord-Amerika er de som i større grad har trukket veksler på familie (20 prosent). Hver tredje student i Øst-Europa oppgir å ha brukt agent.

Tabell 5.1: Andeler som oppgir å ha brukt ulike informasjonskilder mye, etter studieregion.

	Norden	Britiske øyer	Vest-Europa ellers	Øst-Europa	Nord-Amerika	Oseania
Venner	29	15	19	32	21	11
Familie	16	10	12	16	20	7
Lånekassen	4	10	7	9	12	9
ANSA	26	12	20	42	11	15
Besøk på utdanningsmesse	3	16	6	6	9	9
Sett på rankinglister	15	36	25	10	25	17
Nettsider til utenlandske læresteder	63	67	69	39	58	58
Agenter for utenlandske læresteder	6	46	16	33	31	48
Rådgiver i videregående	3	6	4	5	4	2
Studieveileder på lærested i Norge	3	5	3	9	6	5

Ser vi på forskjeller mellom kvinnelige og mannlige studenter, finner vi små forskjeller når det gjelder informasjonsinnhenting. Menn bruker i noe større grad enn kvinner rankinglister som informasjonskilde, mens kvinner oppgir noe hyppigere bruk av nettsider til utenlandske læresteder, ANSA og besøk på utdanningsmesser.

Det er noen forskjeller i bruk av informasjonskilder etter sosial bakgrunn. De som har foreldre med lang høyere utdanning bruker familie og rankinglister noe hyppigere enn andre, mens de i noe mindre grad benytter seg av agenter. Besøk på utdanningsmesse og Lånekassen er mer brukt av de som kommer fra familier uten høyere utdanning. Dermed ser vi at de med ulik sosial bakgrunn orienter seg på litt forskjellig måte for å få informasjon om muligheter for å studere i utlandet.

Man kunne tenke seg at det kunne være en sammenheng mellom hvilke informasjonskilder studenten har brukt, og hvor fornøyde der er med utdanningen de tar. Vi har derfor sammenholder bruk av ulike informasjonskilder med hvor fornøyd man er med studieprogrammet (tilfredshet med studieprogrammet er et tema vi kommer tilbake til i kapittel 6). Vi finner små forskjeller i grad av tilfredshet etter hvilke informasjonskilder som er benyttet. Det er litt større andel svært fornøyde blant de som har brukt familie, utenlandske læresteders nettsider og agent som informasjonskilde, og litt færre som er svært fornøyde med utdanningen blant de som har brukt studieveileder på lærested i Norge, rankinglister og utdanningsmesser. En mulig tolkning av dette er at det er lett å få et glansbilde av et studieprogram eller en institusjon gjennom bruk av rankinglister og utdanningsmesse, og at det bilde studieveiledere på læresteder i Norge gir av utenlandsstudier ikke alltid stemmer ved virkeligheten. Men samtidig må dette fortolkes med forsiktighet da respondentene ikke er spurt om hvordan de oppfatter de ulike informasjonskildene, bare hvor mye de har brukt dem. Det er imidlertid én informasjonskilde som det ble spurt nærmere om tilfredshet med, og det er agenter. Dette skal vi komme tilbake til i avsnitt 5.3.

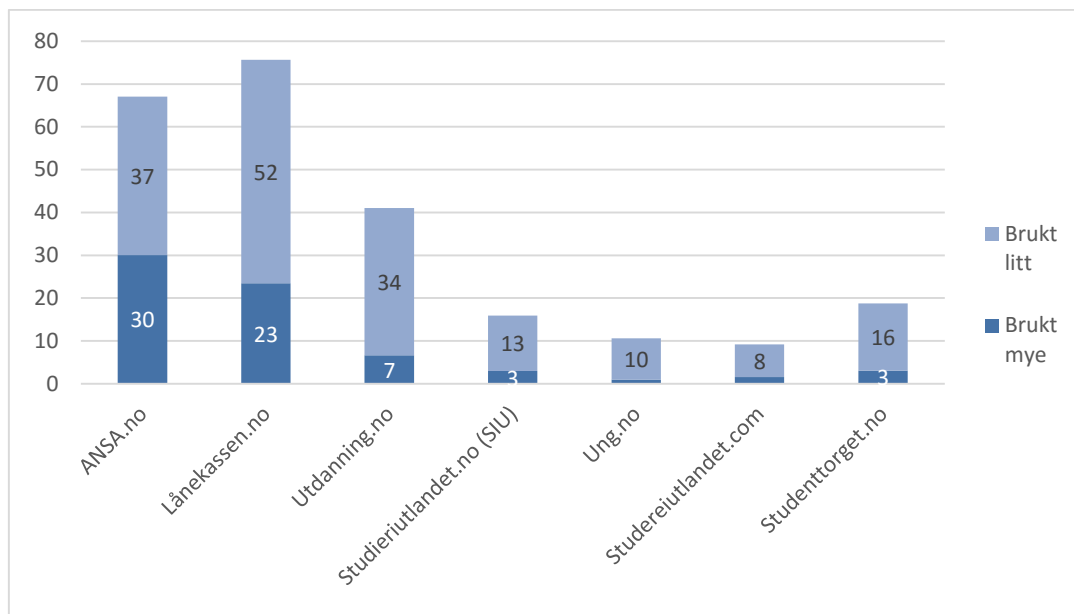
5.2 Nettsider

I tillegg til at lærestedenes egne nettsider, finnes det en rekke nettsider i Norge som tilbyr informasjon om utdanning i utlandet. Vi listet opp sju av de antatt viktigste nettsidene⁵, og ba studentene oppgi om de hadde benyttet disse. I tillegg kunne de selv oppgi flere kilder.⁶ Figur 5.3 viser hvor mange som har oppgitt å bruke de ulike kildene.

Vi ser at det er særlig nettsidene til Lånekassen og ANSA som er brukt. Mer enn to tredeler av studentene har vært innom ANSAs nettsider og tre av fire har benyttet nettsidene til Lånekassen for å få informasjon om utdanning i utlandet. Utdanning.no, som er en offentlig nettside om alle typer utdanning, har fire av ti vært innom. De andre oppgitte alternativene er relativt lite benyttet, både SIUs sider og Ung.no, som er offentlige nettsted, og de to sidene som drives av private aktører: Studenttorget.no og Studerieuutlandet.com.

⁵ De nettsider som er listet opp er foreslått av referansegruppen for prosjektet.

⁶ 475 personer har skrevet inn i det åpne feltet. Men disse svarene er ikke tatt inn i de andre svarene da 75 prosent av de som har skrevet noe har nevnt nettsiden til en eller flere agenter.

Figur 5.2: Andel som har benyttet seg av utvalgte nettsider.

Det er ingen vesentlige forskjeller i bruk av nettsider mellom studenter som har valgt ulike studieland, med noen få unntak. Studenter i Øst-Europa og Norden har brukt ANSAs nettsider mer enn andre, og nettsiden utdanning.no har også vært mer i bruk blant studenter i Øst-Europa. Dette kan henge sammen med at utdanning.no også beskriver hvordan man kan utdanne seg til ulike yrker, og det å studere i Øst-Europa er vanlig blant de som tar en lang profesjonsutdanning. Dermed kan det særlig være studenter som er interessert i den typen utdanning som søker eller kommer over informasjon via utdanning.no. De som reiser til Norden brukt Lånekassens nettsider i mindre grad enn studenter som reiser andre steder. Det kan tenkes å ha sammenheng med at få læresteder i disse landene krever studieavgifter, og de også kan være kvalifisert for studiestøtte i landet de reiser til.

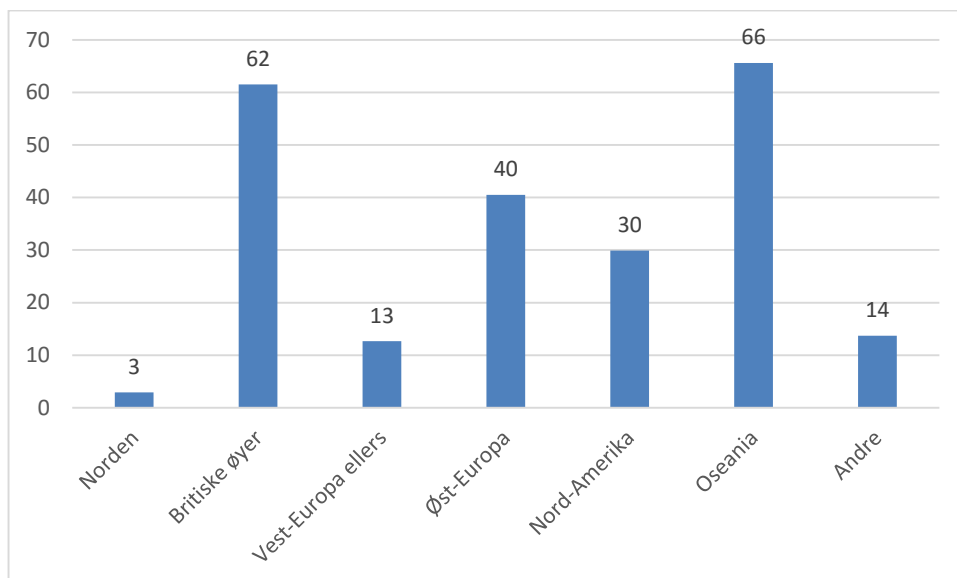
5.3 Bruk av agenter

Å orientere seg blant de mange utdanningsalternativene som finnes i utlandet, oppleves av mange potensielle utenlandsstudenter som utfordrende. Selve søknadsprosessene er kan også være omfattende, og nokså annerledes enn man er vant med fra Norge. Eksempelvis krever en del læresteder dokumenter som motivasjonsbrev og anbefalelsesbrev. Dette er noe av bakgrunnen for at det har vokst fram et marked for aktører som kan bistå studenter med informasjon og søknadsprosess. Slike aktører omtales gjerne i internasjonal faglitteratur som agenter (agents), og opptrer på vegne av universiteter og høyskoler i utlandet. De finansierer sin virksomhet ved at de får provisjon fra lærestedene de rekrutterer til, og de tilbyr dermed sine tjenester kostnadsfritt for studentene.

Vi spurte studentene om de hadde benyttet seg av agenter i søknadsprosessen.⁷ Totalt har 1560 respondenter svart at de har benyttet agent, noe som tilsvarer en andel på 36 prosent. Figur 5.3 viser imidlertid at det er store forskjeller i bruk av agent mellom land. Det er særlig utbredt blant de som studerer i Storbritannia og Oseania (Australia og New Zealand), mer enn seks av ti som studerer der har benyttet agent i søknadsprosessen. Blant de som studerer i Øst-Europa har fire av ti brukt agent. Svært få av de som studerer i nordiske land som har brukt agent, og det er heller ikke særlig utbredt blant de som studerer i Vest-Europa, der det ofte er lite eller ingen skolepenger. Agenter operer med andre ord primært i markeder der det er skolepenger, og for eksempel blir Norge sett på som et attraktivt nærmarked for britiske universiteter. På grunn av forhold ved EØS-avtalen regnes også

⁷ Ettersom begrepet «agent» er lite brukt blant studenter, er de i spørreskjemaet omtalt som «samarbeidspartnere for utenlandske læresteder», etterfulgt av noen eksempler.

norske studenter til samme gruppe som amerikanske og asiatiske studenter i Storbritannia (dvs. som utenfor EU), noe som gjør at britiske universiteter kan ta høyere skolepenger enn maksimumsgrensen for EU-studenter som er satt til GBP 9 000 for skoleåret 2015/16 (SIU 2016a: 27).

Figur 5.3: Andel som har benyttet agenter i søknadsprosessen blant studenter i ulike studieregioner.

Om vi ser på forskjeller etter sosial bakgrunn, finner vi at de som kommer fra familier uten høyere utdanning bruker agent i større grad enn de som har foreldre med høyere utdanning. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store, fire av ti som kommer fra familier uten høyere utdanning har brukt agent, sammenlignet med tre av ti av de som har foreldre med lang høyere utdanning. Det er også forskjeller etter fag, slik vi har sett tidligere (se tabell 4.2 og 4.6). To av tre journalist/media-studenter og nesten halvparten av de som studerer veterinær eller odontologi har brukt agent. Det samme har om lag 40 prosent av de som studerer medisin, psykologi eller kunstfag.

De som hadde svart at de hadde brukt agent fikk også spørsmål om hvilken agent de hadde benyttet seg av. Svaralternativene var basert på en liste over agenter som ANSA anbefaler på sine nettsider, men det var også mulighet for studentene til å fylle inn agentnavn i et fritekstfelt.⁸ Tabell 5.2 viser hvor ofte ulike agenter er blitt brukt og viser at *Across the Pond* har en særstilling i agentmarkedet, nesten halvparten av de som har benyttet agent har brukt dem. Merk at det er mulig for respondentene å svare flere agenter, dersom de har brukt mer enn en agent.

⁸ Det var kun 98 personer som har svart i fritekstkategorien, og forholdsvis få av disse har oppgitt navnet til en agent. Derimot har 18 av dem har svart «ANSA» og fire «SIU». Fordi det kan se ut som om denne gruppen delvis har misforstått spørsmålet holder vi fritekstsvarene utenfor analysene.

Tabell 5.2: Antall studenter som oppgir å ha brukt ulike agenter.

Navn på agent	Antall svar
Across the Pond – Studier i Storbritannia	760
SONOR – Study Outside Norway	248
Bjørknes Høgskole	169
Kilroy education	142
European Education Consultants (EEC)	95
Sonans (medisin)	58
Agder Vitenskapsakademi (medisin)	52
Medisinutdanning.no	49
Education Link	26
College Scholarships USA	26
Studier i Utlandet (Madrid, Valencia, Barcelona eller Toulouse)	20
IBS - International Business School	20
American College of Norway	16
GOstudy	15
Gateway Education	12
NORAM	9
Explorius Norge - utveksling	5
Kulturakademiet	3
Ivy Plus	2
Kulturstudier – Studier i utlandet	2
Language Abroad	1
Språkreisebyrået, Scuola d'Italiano, Norcis (Indonesia), Study In anOther County (SIOC)	0

Siden det er stor variasjon i hvor hyppig brukt ulike agenter er vil vi i de videre analysene kun se på de åtte meste brukte agentene.

Faktaboks 2: Eksempler på agenter som gir hjelp og veiledning til de som er interessert i å studere i utlandet, og hvilken type utdanninger/læresteder de representerer.

Across the Pond

Samarbeider med 45 universiteter i Storbritannia. ATP representerer de fem lærestedene i Storbritannia med høyest antall norske studenter, henholdsvis Kingston University i London, University of Roehampton, University of Essex, Middlesex University og University of Edinburgh. Sju av universitetene som Across the Pond representerer finnes på Tilleggsstipendlista (jfr. Faktaboks 1).

SONOR

Samarbeider med til sammen 56 universiteter i Australia, USA, Storbritannia, New Zealand, Singapore og Canada. SONOR er en av de norske samarbeidspartnerne til Berkeley College, NY og Pacific Lutheran University som er to av de fem lærestedene der flest nordmenn studerer i USA. De samarbeider også med Griffith University og University of New South Wales som er av de fem største for nordmenn i Australia. Ni av lærestedene SONOR representerer finnes på Tilleggsstipendlista.

Bjørknes Høgskole

Samarbeider med medisin- veterinær- og tannlegestudier ved ni universiteter i Ungarn, Tsjekkia, Slovakia og Polen. I tillegg representerer de åtte skoler i Australia, Nederland og USA. Bjørknes representerer både Semmelweis University og Pécs University i Ungarn, med henholdsvis 315 og 245 norske medisinerstudenter. Bjørknes representerer to læresteder på Tilleggsstipendlista.

Kilroy Education

Samarbeider med 52 universiteter i Australia, Canada, Dubai, England, Japan, Kina, New Zealand, Singapore, USA og Vietnam. Kilroy representerer alle de fem lærestedene i Australia med flest norske studenter, henholdsvis Griffith University, University of the Sunshine Coast, University of New South Wales, University of Technology, Sydney og University of Sydney. Fire av universitetene som Kilroy representerer finnes på Tilleggsstipendlista.

European Education Consultants (EEC)

Samarbeider med to læresteder i Polen på fagene medisin, odontologi og veterinær. Representerer Jagiellonian University i Krakow med 411 norske medisinstudenter, som er det høyeste antallet norske medisinstudenter på en og samme skole i utlandet.

Sonans Interstudies (nå: Interstudies)

Interstudies samarbeider med universiteter i Tsjekkia, Polen, Slovakia og Latvia på fagene medisin, veterinær og odontologi.

Agder Vitenskapsakademi

Samarbeider med fire polske universiteter på fagene medisin, odontologi, fysioterapi, farmasi, sykepleie og psykologi. De representerer Poznan University som har 198 norske studenter.

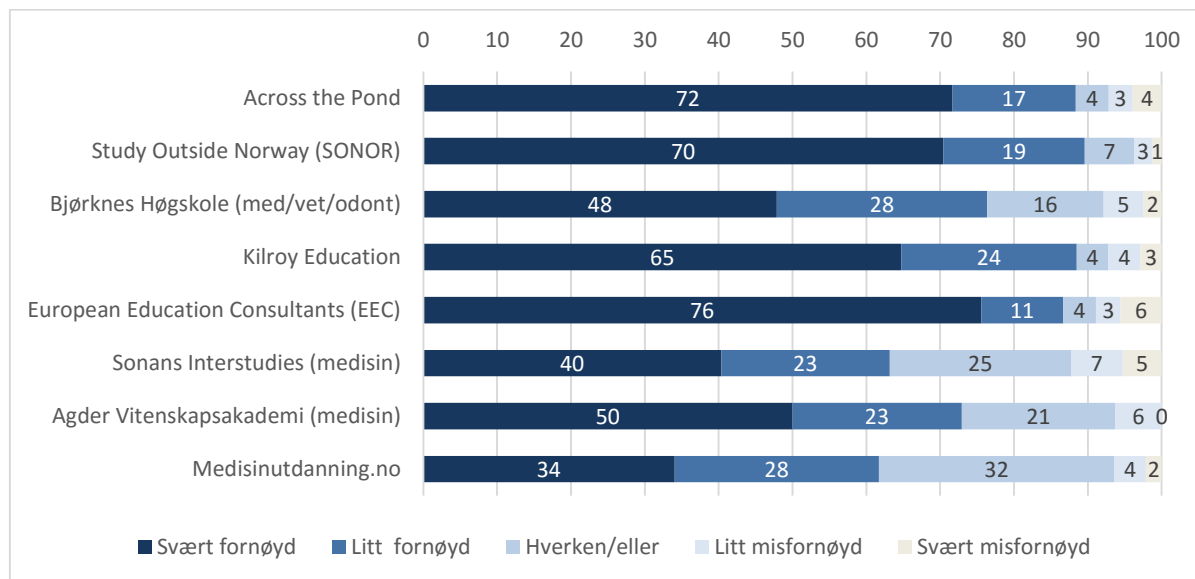
Medisinutdanning.no

Samarbeider med to polske universiteter på fagene medisin og odontologi. Representerer Pomeranian Medical University i Szczecin med 265 norske studenter samt Medical University of Bialystok med 151 nordmenn.

Kilde: ANSA

Vurdering av assistansen fra agenter

Studentene ble også gitt anledning til å gi synspunkter på hvor fornøyd de hadde vært med hjelpen de fikk fra agentene de hadde brukt. Figur 5.4 viser at majoriteten av de som har brukt en av de åtte mest brukte agentene er svært fornøyd med hjelpen de har fått. Andelen fornøyde studenter varierer mellom 62 og 90 prosent. Syv av ti som har fått hjelp av *Across the Pond*, *SONOR* eller *European Education Consultants (EEC)* er svært fornøyd, og dersom vi også tar med de som sier litt fornøyd er nesten 90 prosent fornøyd. *Kilroy Education*, har også en relativt høy andel fornøyde: 65 prosent som er svært fornøyd, og totalt 89 prosent som sier seg fornøyd. Generelt er det kun en svært liten andel som er misfornøyd med hjelpen de har fått fra agenten.

Figur 5.4: Fornøydhet med hjelp fra agenter, de åtte mest brukte agentene.

5.4 Oppsummering

Lærestedenes nettsider er de viktigste kildene til informasjon om utdanning i utlandet. Personlig nettverk i form av venner og familie er også viktig. I tillegg er det mange som benytter seg av informasjon fra Lånekassen og ANSA, både når det er snakk om informasjonssøking generelt og også hvilke norske nettsider som er hyppigst brukt for å få informasjon om studier i utlandet. Men det er også verd å merke seg at mange bruker informasjon fra agenter som promoterer utdanning i utlandet. Blant de som studerer på de britiske øyer og i Oseania har mer enn seks av ti fått assistanse av en agent.

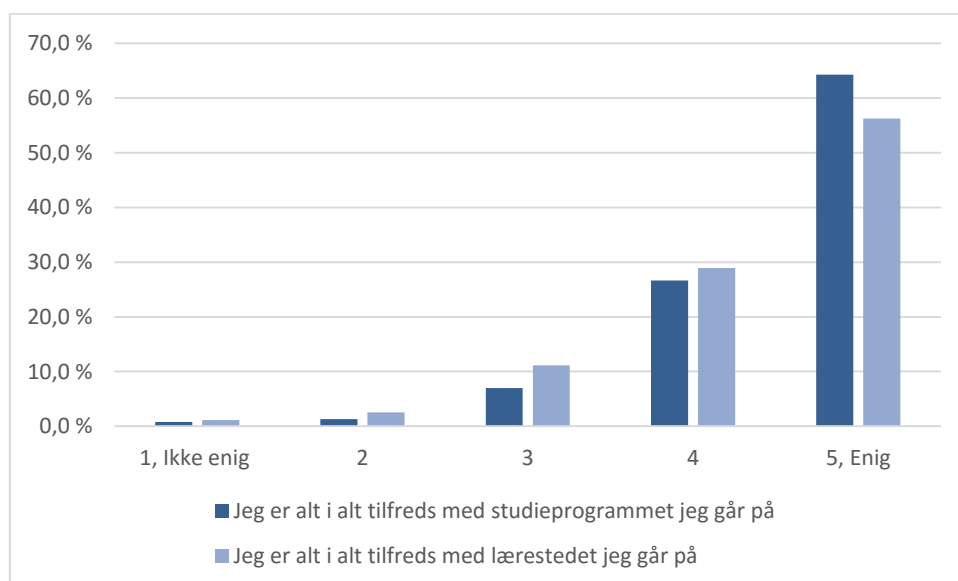
Agentene bidrar til å gjøre søknadsprosessene enklere, de følger opp den enkelte søker, og flertallet av studentene er svært fornøyde med den jobben de gjør. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at de opptre på vegne av begrenset antall læresteder. Dette innebærer at potensielle studenter også kan gå glipp av informasjon om relevante alternativer. I tillegg er det ikke nødvendigvis slik at de kvalitetsmessig beste lærestedene velger å jobbe med agenter. Som påpekt av Mazzarol og Southar (2002), er prestisjeuniversiteter mindre ivrige i søk etter internasjonale studenter – de tiltrekker seg studenter, uansett. Dermed kan det hende at utstrakt bruk av agenter kanalisere norske utenlandsstudenter til andre læresteder enn de norske myndighetene ønsker at studentene skal søke seg til.

6 Vurdering av utdanning og utenlandsopphold

Hovedtemaet for denne undersøkelsen er hva som ligger bak beslutningen om å studere i utlandet. Men vi har også benyttet anledningen til å stille studentene noen spørsmål om hvordan de vurderer enkelte sider utdanningen i utlandet. Enkle oversikter over resultatene presenteres i dette kapitlet.

6.1 Overordnet tilfredshet

For å måle overordnet tilfredshet er studentene bedt å angi i hvilken grad de er enige i påstandene «Jeg er alt i alt tilfreds med studieprogrammet jeg går på» og «Jeg er alt i alt tilfreds med lærestedet jeg går på». Figur 6.1 viser at hoveddelen av studentene er tilfreds, 64 prosent sier seg enige i påstanden «Jeg er alt i alt tilfreds med studieprogrammet jeg går på» og 56 prosent er enige i tilsvarende påstand om lærestedet de går på. Dersom vi slår sammen de som svarer 4 og 5 på spørsmålet, er hele 91 prosent fornøyd med studieprogrammet de går på og 85 prosent fornøyd med lærestedet.

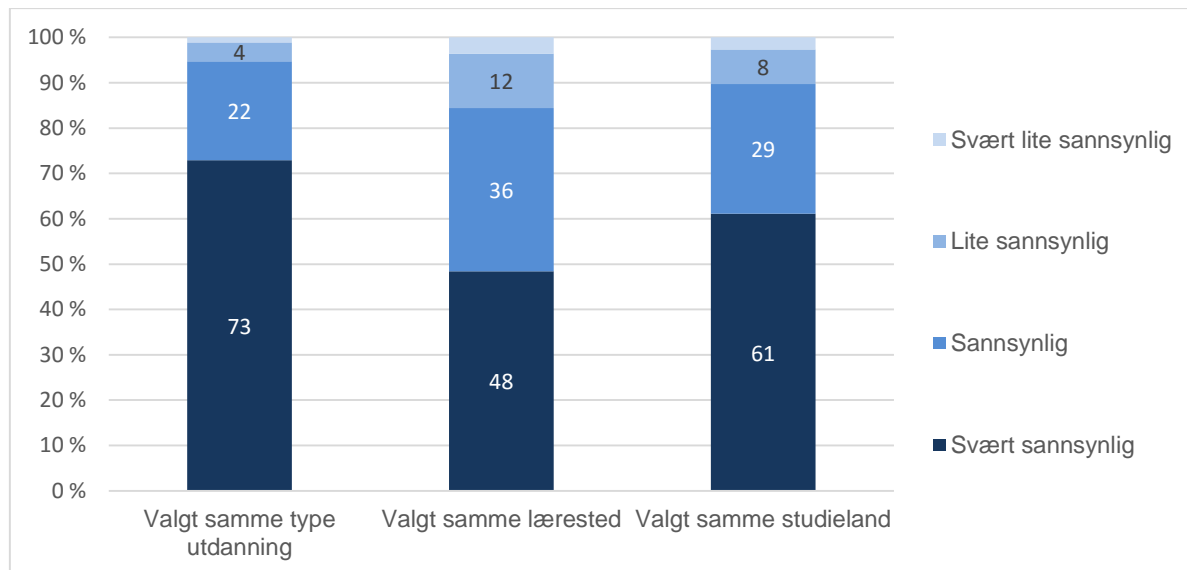
Figur 6.1: Tilfredshet med studieprogrammet og lærestedet, på en skala fra 1 (ikke enig) til 5 (enig).

Det er kun små variasjoner i tilfredshet med studieprogrammet etter fagområde. I alle fagområder unntatt odontologi er andelen som oppgir 4 eller 5 på mellom 85 og 94 prosent, og hoveddelen over 90 prosent. I odontologi er andelen fornøyde 78 prosent. Samtidig er det viktig å huske på at det er kun 64 odontologistudenter som har besvart spørsmålet, og dermed er det noe usikkerhet knyttet til tallene.

Spørsmålet om tilfredshet med studieprogrammet er også stilt i en undersøkelse blant studenter i Norge. NOKUTs studiebarometer viser at gjennomsnittskåren blant studenter i Norge ligger rundt 4,0. (Damen, Keller, Hamberg og Bakken, 2016). Til sammenligning blir gjennomsnittet for respondentene i denne undersøkelsen 4,5, og alle fagområder har et snitt på mer enn 4,2. Vi må imidlertid huske på at den faglige sammensetningen av studenter i utlandet og Norge er nokså forskjellig, slik at tallene ikke er helt sammenlignbare. Likevel kan vi konstatere at norske studenter i utlandet i hovedsak er svært fornøyd med utdanningen de tar.

Et annet spørsmål som kan si noe om den generelle tilfredsheten med utdanningen og utenlandsoppholdet, er om studentene ville gjort det samme valget om igjen. Dette er et hypotetisk spørsmål, men denne typen spørsmål er likevel en vanlig indikator for mål på tilfredshet, og har blant annet vært brukt i StudData-undersøkelsene.

Figur 6.2 viser at de fleste med stor sannsynlighet ville valgt samme type utdanning om igjen, 73 prosent svarer at det er «svært sannsynlig» og dersom vi legger sammen de som svarer «svært sannsynlig» og «sannsynlig» er andelen som ville ha valgt samme utdanning igjen hele 95 prosent. Noe færre ville valgt samme studieland og samme lærested, men når vi legger sammen de som svarer «svært sannsynlig» og «sannsynlig» ser vi at andelen som ville valgt det samme på nytt er 84 respektive 90 prosent. At studentene uttrykker noe mer tvil om valg av lærested enn type utdanning, er et fenomen som også er kjent fra undersøkelser blant studenter i Norge (se for eksempel Smeby 2004, Skjønsberg og Caspersen 2009, basert på StudData).

Figur 6.2: Sannsynlighet for å velge samme utdanning, samme lærested og samme studieland på nytt. Prosent.

Om ser på forskjeller etter fag, finner vi små variasjoner i andelen som ville valgt samme utdanning om igjen. Selv blant odontologistudentene sier 98 prosent at de ville ha valgt samme igjen, på tross av at de er litt mindre forhøyd med utdanningen enn andre.

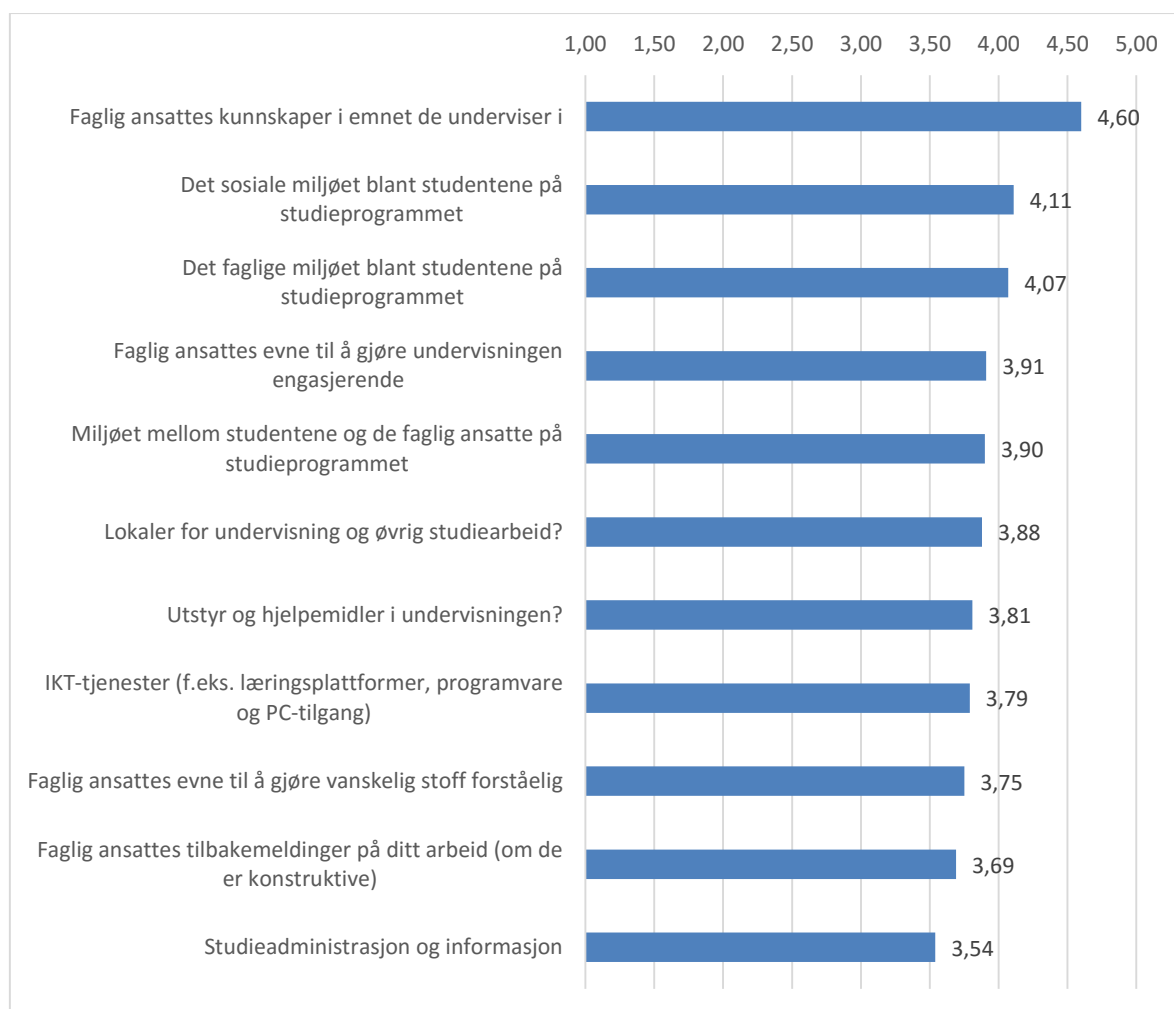
Det er noe større forskjeller mellom studenter i ulike land i andelen ville valgt det samme studieland om igjen. Blant de som studerer i Norden, Nord-Amerika, Oseania og på de britiske øyer oppgir 93-94 prosent at det er sannsynlig eller svært sannsynlig at de ville valgt det samme. Andelen er noe lavere

blant de som studerer i Øst-Europa (80 prosent). Dette kan ha sammenheng med de fleste studentene her har valgt studiested primært på grunn av studieprogrammet, og ikke på grunn av landet i seg selv.

6.2 Tilfredshet med ulike aspekter ved utdanningen

Studentene er også bedt om å vurdere ulike aspekter ved utdanningskvaliteten, både relatert til undervisning og til servicefunksjoner/tilbud ved lærestedet.⁹ Figur 6.3 viser gjennomsnittsskåren for hvordan studentene vurderer disse forholdene på en skala fra 1-5 (fordeling på hvert av spørsmålene finnes i tabeller i vedlegg, tabell V3).

Generelt fremstår studentene som fornøyde, alle skåre er på den positive siden (mer enn 3,0). Vi ser at et klart flertall studentene er svært tilfreds med de fagansattes kunnskaper i emnet de underviser i, her er gjennomsnittsskåren hele 4,6. Det er også høy grad av tilfredshet både med det sosiale miljøet og det faglige miljøet blant studentene. Studentene synes noe mindre fornøyd med de fagansattes formidlingsevner og tilbakemeldinger de får, noe som er kjent også fra undersøkelser blant norske studenter som for eksempel Studiebarometeret. Det de i aller minst grad er fornøyd med er studieadministrasjon og informasjon.

Figur 6.3: Vurdering av utdanningen. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) – 5 (svært tilfreds).

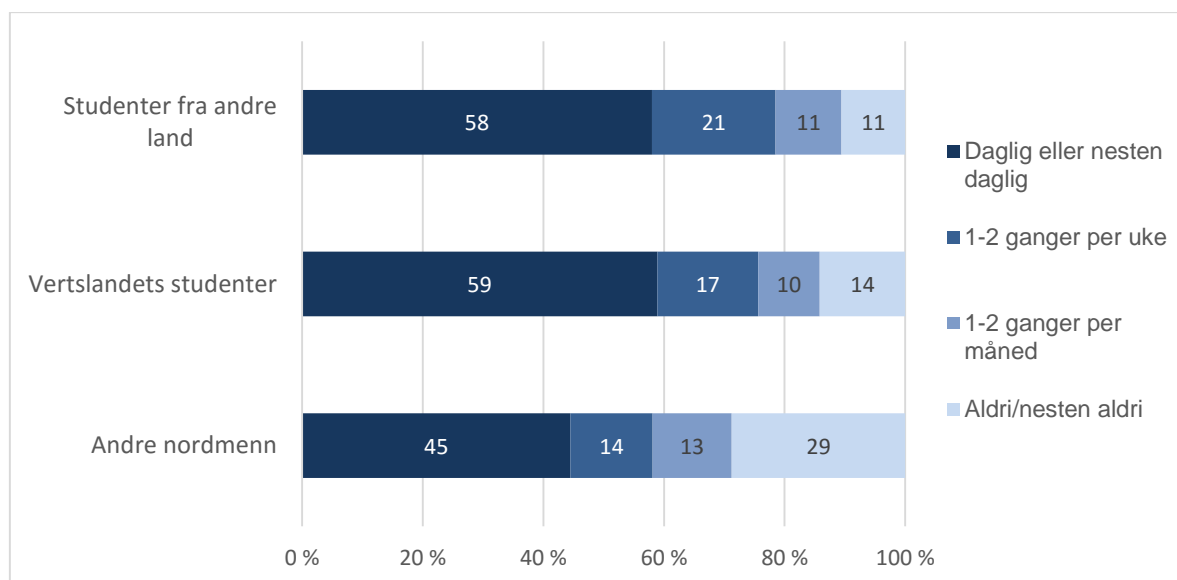
⁹ Noen av disse spørsmålene er også benyttet i NOKUTs studiebarometer, slik at det kan være mulig å sammenligne norske studenter i utlandet med studenter i Norge.

6.3 Sosialt nettverk

Vi har også spurt studentene om i hvilken grad de omgås med andre norske studenter, med vertslandets studenter eller andre utenlandske studenter ved lærestedet. Dette kan fortelle oss noe om hva slags sosialt nettverk de har fått på studiestedet.

Figur 6.4 viser at det er vanligere å ha daglig omgang med vertslandets studenter eller studenter fra andre land enn å omgås daglig med andre nordmenn. Hele 45 prosent sier at de daglig omgås andre nordmenn, mens nesten en av tre sier at de aldri eller nesten aldri omgås med andre nordmenn. I hvilken grad man omgås norske studenter, har selvsagt sammenheng med om det er andre nordmenn på studiestedet. Ved er noen enkelte læresteder, særlig i Storbritannia, Polen og Ungarn, går det mer enn hundre norske studenter (SIU 2016a: 25). Dersom vi sammenligner etter land studentene befinner seg i skiller seg studentene i Øst-Europa klart ut, ved at hele 77 prosent sier at de omgås daglig med andre nordmenn og bare 16 prosent sier at de omgås daglig med studenter fra vertslandet. Dette mønsteret må ses i lys av at de som studerer ved læresteder i Øst-Europa i hovedsak går på engelskspråklige programmer der det er få eller ingen lokale studenter.

Når det gjelder omgang med utenlandsstudenter fra andre land, er mønsteret noe annerledes. Her sier omtrent to av tre av de som studerer på de britiske øyer, i Vest-Europa og Øst-Europa at de omgås andre utenlandsstudenter daglig, mens studenter fra Norden i mindre grad har slik kontakt på daglig basis (29 prosent). Også dette må ses i sammenheng med studentsammensetningen i de enkelte land, selv om det også kan ha flere årsaker.

Figur 6.4: Hyppighet i omgang med andre studenter. Prosent.

6.4 Karriereplaner

Vi har også bedt studentene om å reflektere over hvor de tror de vil arbeide i framtiden. Dette er et hypotetisk spørsmål, og tidligere forskning har vist at det er langt flere som planlegger en karriere i utlandet enn det er som endre opp med å ha det. Om lag åtte av ti nordmenn som tar en hel grad i utlandet, arbeider i Norge 3-4 år etter fullført utdanning i utlandet (Wiers-Jenssen, 2008).

Tabell 6.1 viser at særlig i året etter avsluttende eksamen ser mer enn halvparten av studentene for seg å jobbe i utlandet. Derimot tyder tallene på at de i et lengre perspektiv nok ser for seg å arbeide i Norge.

Tabell 6.1: Hvor studentene ser for seg å arbeide på ulike tidspunkt. Prosent.

	I året etter avsluttende eksamen	Fem år etter avsluttende eksamen	Ti år etter avsluttende eksamen
I Norge	48	53	71
I studielandet	38	17	8
I andre land	14	31	21
N=100%	4273	4264	4261

Også her er det forskjeller etter hvilket land man har studert i. Blant de som studerer i Øst-Europa, ser 90 prosent for seg at de arbeider i Norge året etter avsluttende eksamen. Dette har sammenheng med at det er mange medisinstudenter blant disse, som tar turnustjeneste i Norge.

I alle andre land er andelen som tror de skal jobbe i Norge et år etter fullført utdanning lavere enn 40 prosent. Vi ser tilsvarende mønster fem år etter avsluttende eksamen; de som studerer i Øst-Europa ønsker å arbeide i Norge, mens dette i mindre grad oppfattes som aktuelt blant de som studerer i andre land (kun drøyt 40 prosent), med unntak av de som studerer i Norden der det 57 prosent som ser for seg å arbeide i Norge. Etter ti år derimot, ser en klar majoritet for seg å arbeide i Norge, men også da er andelene høyest blant studenter i Øst-Europa og i Norden.

6.5 Oppsummering

Dette kapittelet har vist at utenlandsstudenten i stor grad er fornøyd med valg av studieprogram og lærested, og at de også i stor grad ville ha valgt det samme igjen, dersom de skulle foreta valget på nytt. Det er 95 prosent som sier at det er «svært sannsynlig» eller «sannsynlig» at de ville ha valgt samme studieprogram igjen, 84 prosent ville ha valgt samme studieland mens 90 prosent ville ha valgt samme lærested.

Studentene er i stor grad fornøyde med kvaliteten på utdanningen de får, både med henblikk på undervisning og tilbudet de møter ved lærestedet. Utenlandsstudentene er særlig fornøyde med de de fagansattes kunnskaper i emnet de underviser i.

Et flertall av studentene har mer omgang med vertslandets studenter og andre utenlandsstudenter enn andre nordmenn, men det er noe variasjon etter land. Studenter som i Øst-Europa, som i hovedsak tar lange profesjonsutdanninger på engelsk, tenderer til å omgås oftere med andre nordmenn. De fleste av disse har andre nordmenn på studieprogrammet.

Tidligere studier har vist at utenlandsstudenter ofte ønsker å arbeide i utlandet etter fullført utdanning, og dette er også tilfelle i denne studien. Dette gjelder for alle grupper unntatt de som studerer i Øst-Europa. Hvor mange som reelt forblir i utlandet gjenstår å se, tidligere undersøkelser viser at om lag fire av fem studenter er tilbake i Norge tre til fire år etter fullført utdanning.

7 Avsluttende kommentarer

I dette kapitlet oppsummerer vi noen hovedfunn, og diskuterer mulige implikasjoner av resultatene. Vi skisserer også nye analysemuligheter med utgangspunkt i det foreliggende materialet.

7.1 Hovedfunn og implikasjoner

Flertallet av norske studenter i utlandet legger vekt på positive forhold når de begrunner sin avgjørelse om å studere i utlandet, de referer til utfordring og et ønske om nye opplevelser. Utenlandsstudiene framstår i så måte vel så mye som opplevelses- og selvrealiseringsprosjekt, som en strategisk karrierebeslutning. Dermed kan det se ut som at det er mer pull-effekter enn push-effekter som gjør at studenter reiser ut. Imidlertid er det store forskjeller mellom studenter på ulike typer utdanninger. Blant studenter som tar lange profesjonsutdanninger, er det mange som oppgir at de velger utlandet i hovedsak fordi de ønsker å få et bestemt yrke og fordi det er vanskelig å komme inn på utdanningen de ønsker i Norge. Men de velger altså utlandet, framfor å forbedre karakterer eller ta en annen utdanning i Norge, og dette bidrar til å forklare hvorfor også disse studentene legger vekt på de positive sidene ved å studere i utlandet.

Samtidig er det en betydelig andel av studentene er opptatt av kvalitetsaspekter ved utdanningen, og disse studentene ønsker seg gjerne til bestemte læresteder med godt renommé. Noen studenter styrer også etter institusjoner som kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen, som skal være læresteder med spesielt høy kvalitet.

En betydelig andel av studentene oppgir å være motivert av mulighetene for en internasjonal karriere. Det er verdt å merke seg de som tar lange profesjonsutdanninger som medisin, i mindre grad er interessert i dette enn andre. Denne type utdanninger er ofte mer standardiserte, og mindre landspesifikke enn andre. Dette burde kunne gi grunnlag for å anvende utdanningen mange steder i verden, men interessen for dette er relativt lav.

Mange velger å studere i engelskspråklige land fordi de har gode forkunnskaper i språket, eller fordi de ønsker å forbedre engelskkunnskapene. Blant de relativt få som har valgt å studere i Vest-Europa utenom Norden og engelskspråklige land, oppgir de fleste at de søker kvalitet, et spesielt lærested eller at de vil forbedre sine språkkunnskaper. Studentene i disse landene utgjør en selektert gruppe med hensyn til motivasjon, men også etter karakterer.

Språk er avgjørende for valg av studieland. Det har tidligere vært en politisk målsetting å få til en større geografisk spredning av studentene (St. Meld nr. 14 2008-2009), men man har i liten grad lyktes med å oppnå dette målet for gradsstudenter. Delstudentene er i større grad spredd på flere studieland (SIU, 2016b). Om man ønsker en større spredning av gradsstudenter, er det behov for å ta

i bruk andre eller sterkere virkemidler enn det som hittil har vært benyttet. Både informasjon og økonomiske insentiver kan være mulig.

Mange studenter oppgir at finansieringsordningene gjennom Lånekassen har vært viktig, men det kan også synes som om den tas for gitt av en del studenter. Uten støtteordningene ville trolig langt færre studenter valgt å ta utdanning i utlandet. Nordiske land med dårligere offentlig finansiering av utenlandsstudier, som Danmark og Finland, har alle en lavere andel av studentmassen i utlandet, sammenlignet med Norge (Saarikallio-Torp og Wiers-Jenssen, 2010).

Vi ser at agenter brukes av en betydelig andel av studentene, både for å samle informasjon, og som assistanse i selve søknadsprosessen. Disse gjør søknadsprosessen mindre komplisert for studentene, og bidrar trolig til å senke terskelen for å velge utdanning i utlandet. Vi noterer oss at agentene blir noe mer brukt av de som har foreldre uten høyere utdanning, og kan i så måte utgjøre et viktig supplement for de som ikke kan trekke på kunnskap om utenlandsstudier i familie eller nettverk.

Samtidig bidrar agentene, sammen med globaliseringen av utdanningsmarkedet generelt, til å styre studentene i retning bestemte land og bestemte læresteder. Dette kan være uheldig sett i forhold til geografisk spredning av studentene. Gitt at det er læresteder som krever skolepenger som er mest aktive med å promotere sine tilbud, medfører dette at kostnadene knyttet til utdanning i utlandet, både for den enkelte og for samfunnet, blir høyere enn om studentene hadde valgt studieland der studieavgifter er mindre utbredt. Som nevnt er det heller ikke nødvendigvis de beste lærestedene som bruker agenter for å rekruttere, og dette innebærer at omfattende bruk av agenter kan være uheldig sett fra et studiekvalitetsperspektiv. Læresteder som ikke krever studieavgifter har få insentiver for å bruke agenter, og gode læresteder for eksempel i land som Tyskland og Frankrike blir i liten grad promotert gjennom agenter. Dette illustrerer nødvendigheten av å ha mer nøytrale informasjonskilder, som kan inspirere til å velge studieland og institusjoner som i mindre grad driver aktiv markedsføring av sine tilbud.

Samtidig kan vi ikke se bort fra at språkkunnskaper – eller mangel på sådanne – bidrar til at noen studieland velges bort. Dette kan peke mot et behov for bedre tilrettelegging for språkopplæring. Dette kan skje gjennom bedre tilbud i grunnskole og videregående opplæring, gjennom studieforberedende språkkurs i Norge, eller ved ytterligere stipendiering av forkurs i språk i utvalgte studieland.

Man kunne også tenke seg insentiver i form av differensiert studiestøtte etter studieland. Eksempelvis kunne stipendandelen være høyere for studenter som velger studieland som Norge anser som viktige, ikke bare ut fra kvalitetsbetraktninger, men også handelssamarbeid eller behov for kulturell kompetanse. Når Tyskland er Norges nest viktigste handelspartner, kan dette bidra til å legitimere å gjøre det mer gunstig å studere der. Kina og Japan er andre eksempler på land det kan være hensiktsmessig at flere nordmenn lærer seg å kjenne gjennom studieopphold. Økt stipendiering er et mulig virkemiddel for å fremme økt interesse for å studere i bestemte land. Studentenes vurdering av utdanningen i utlandet er hovedsakelig positiv, og et flertall oppgir at det er sannsynlig at de ville valgt både samme utdanning, samme lærested og samme land, om de kunne gjort valget på nytt. Studenter i utlandet er i snitt mer fornøyde enn studenter i Norge (med det forbehold at vi ikke har gjort analyser som kontrollerer for fag). Om dette skyldes at utdanningen i utlandet faktisk er bedre, eller om utenlandsstudentene utgjør en selektert gruppe med hensyn til motivasjon, kan ikke våre foreløpige analyser gi svar på.

7.2 Videre analysemuligheter

I dette arbeidsnotatet har vi vist hovedresultatene for spørsmål om hvorfor norske studenter reiser til utlandet, hvordan de begrunner sine valg av studieland og lærested, og hvilke kilder de bruker for å hente informasjon om utdanning i utlandet. Vi har sett på hvordan disse forholdene varierer med hvilken type utdanning de har tatt, og hvilket land de har studert i. Vi har også vist noen resultater som

sier noe om studentenes bakgrunn, og studentenes vurderinger av utdanning og lærested. Det er primært enkle oversiktsanalyser som er presentert, i tråd med oppdragets mandat.

Det innsamlede datamaterialet inneholder imidlertid langt mer informasjon enn det vi har hatt mulighet til å analysere innenfor tid- og ressursrammen vi har hatt til rådighet. Nedenfor trekker vi fram noen problemstillinger det kan være interessant å gå videre på. Noen tema kan belyses ved mer inngående analyser av datasettet vi har samlet inn, andre tema kan belyses ved å sammenligne disse dataene med tidligere undersøkelser av utenlandsstudenter (Wiers-Jenssen 1999, 2003) og undersøkelser blant studenter ved norske læresteder (Studiebarometeret).

- Hvilke underliggende dimensjoner kan begrunnelser for å studere utenlands, for valg av studieland og lærested sorteres inn i?
- Er motivene for å velge utenlandsstudier annerledes i dag enn ved årtusenskiftet?
- Er det forskjeller mellom studenter på ulike fag og i ulike studieland når det gjelder vurderinger av ulike aspekter studiekvalitet?
- Har studieerfaring fra Norge noe å si for hvilke motiver man har for å studere i utlandet hvordan man vurderer kvaliteten på utdanning i utlandet?
- Hvor tilfredse er utenlandsstudentene med utdanningen, sammenlignet med studenter i Norge?
- Er det sammenheng mellom hvilke motiver studentene hadde for å velge utdanning i utlandet, og hvor tilfredse de er med ulike aspekter ved utdanningen?
- Er utenlandsstudenter mer arbeidsomme enn studenter i Norge, målt som antall timer brukt på studierelaterte aktiviteter per uke?
- Er det sammenheng mellom studieinnsats og tilfredsheten med utdanningen?
- Hva karakteriserer studenter som velger eliteinstitusjoner?

Det er mulig å gjøre mer avanserte analyser for å gruppere motiver (faktoranalyser), og for å finne ut hvilke forhold som påvirker f.eks. tilfredshet med utdanningen når man kontrollerer for flere variabler (for eksempel studieland og utdanningstype) samtidig (regresjonsanalyser). Faktoranalyse kan også bruke for å kategorisere studentene i grupper (f.eks. karriereorienterte, opplevelsesorienterte, kvalitetsorienterte). Det er også mulig å gjøre dypdykk i bestemte utdanninger eller bestemte studieland.

Beslutninger om å studere i utlandet er ofte komplekse prosesser, og ikke alle aspekter ved studentenes resonneringer kan fanges opp gjennom spørreskjema. Om man ønsker dypere innsikt i hvilke hensyn studentene tar når de veier ulike alternativer opp mot hverandre, eller hvorfor de velger å benytte ulike informasjonskanaler, kan det også være hensiktsmessig å gjennomføre kvalitative intervjuer. Dette kan være intervjuer med enkeltstudenter eller fokusgruppeintervjuer.

Referanser

- Altbach, P.G. (1991). Impact and adjustment; Foreign study in a comparative perspective. *Higher Education* 21: 305-323.
- Altbach, P.G. (1998). *Comparative Higher Education: Knowledge, the University and Development*. Greenwich, Connecticut: Ablex Publishing.
- Bie, K.N: (1974). *Students abroad*. Institute for Educational Research. Oslo: University of Oslo.
- Brooks, R. & Waters, J. (2011). *Student mobility, Migration and the Internationalisation of Higher Education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Brandt, E. (1986). *Minervas sønner og døtre; kandidater fra universiteter og høyskoler 1890-1979*. Notat 5/86. Oslo: NAVFs utredningsinstitutt.
- Caruso, R. & de Wit, H. (2015). *Determinants of Mobility of Students in Europe: Empirical Evidence for the period 1998-2009*. *Journal of Studies in International Education* 19 (3) 265-282.
- Damen, M.L, Keller, L.D., Hamberg, S. & Bakken, P. (2016). *Studiebarometeret 2015: hovedtendenser*. Studiebarometeret Rapport 1-2016. Oslo: NOKUT
- Forstorp, P.A. & Mellström, U. (2013). Eduscapes: Interpreting Transnational Flows of Higher Education. *Globalisation, Societies and Education*, 11 (3) 335-358.
- Haraldsen, G. (1999). *Spørreskjemametodikk - etter kokebokmetoden*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Helland, H. (2013). 'Hvem tar hva slags utdanning?' I Heggen, K., Helland, H. & Lauglo, J. *Utdanningssosiologi*. Oslo: Abstract forlag.
- Lånekassen (2016). Statistikk om norske studenter i utlandet 2015-2016. Oslo: Lånekassen. <https://lanekassen.no/Global/Utlandstall%2016/Norske%20studenter%20i%20utlandet%202015-2016.pdf> (nedlastet 23.09.16)
- Mazzarol, T. & Soutar, G.N. (2002). "Push-pull" factors influencing international student destination choice. *International Journal of Educational Management* 16 (2) 82-90.
- Murphy-Lejeune, E. (2002). *Student mobility and narrative in Europe*. London: Routledge.
- OECD (2016). *Education at a Glance 2016. OECD Indicators*. Paris: OECD.
- OECD (2015). *Education at a Glance 2015. OECD Indicators*. Paris: OECD.
- OECD (2013). *Education at a Glance 2013. OECD indicators*. Paris: OECD.
- Saarikallio-Torp, M. & J. Wiers-Jenssen (eds) (2010). *Nordic students abroad – Student mobility patterns, student support systems and labour market outcomes*. Studies in social security and health 110. Helsinki: Kela.
- SiU (2016a). *Til hvilken pris? Om norske gradsstudenter i utlandet*. Rapport 1/2016. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanning.
- SiU (2016b). *Mobilitetsrapport 2016. Elev- og studentmobilitet til og fra Norge*. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanning.

- Skjønsberg A. & J. Caspersen (2009). *Studentenes vurdering av førskolelærerutdanningen – resultater fra StudData*. SPS arbeidsnotat 2/2009. Oslo: Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.
- Smeby, J.-C. (2004). Tilfredshet med utdanningen, i Abrahamsen, B. & J-C Smeby (red.) *Sykepleierstudenten – Rekruttering, studietilfredshet og studieutbytte*. HiO-rapport 2004, nr 7, Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Steenstrup, K. (2008). *Rekruttering til utenlandsstudier. Betydning av sosial bakgrunn over tid. Masteroppgave i sosiologi*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Stensaker, B. & Wiers-Jenssen J. (1998). *Utvidet utbytte. Norske studenter i Glasgow, Stockholm, Berlin og København*. Rapport 5/98. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Stortingsmelding nr. 19 (1996-1997): *Om studier i utlandet*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 27 (2000-2001). *Gjør din plikt – krev din rett*. Oslo: Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 14 (2008-2009). *Internasjonalisering av utdanning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 16 (2016–2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Wiers-Jenssen, J. (2003a). *Over bekken etter vann? Hvorfor studere i utlandet når det finnes lignende tilbud i Norge* Skriftserie 26/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen, J. (2003b) *Anvendelse av utdanning fra utlandet i det norske arbeidsmarkedet*. Skriftserie 33/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen, J. (2000). *Norske medisinstudenter i utlandet*. Rapport 12/2000. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen (1999). *Utlendighet eller utflukt? Norske studenters vurdering av å studere i utlandet*. Rapport 9/99. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen, J. (2008); *Student mobility and the professional value of higher education from abroad*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Unipub.
- Wiers-Jenssen, J. (2011). Background and Employability of Mobile vs. Non-Mobile Students. *Tertiary Education and Management*, 17: 79-100.

Vedlegg: Vedleggstabeller

Tabell V1: Fordeling etter foreldrenes utdanningsnivå, etter studieland gruppert.

	Grunn- skole	Videre- gående	Høyere utd inntil 4 år	Høyere utd mer enn 4 år	N=100%
Norden	2	11	34	54	793
Britiske øyer	1	15	38	46	1295
Vest-Europa ellers	3	11	31	55	449
Øst-Europa	2	13	35	49	873
Nord-Amerika	2	13	32	53	485
Oseania	4	20	43	33	218
Andre	5	15	36	44	112
Gjennomsnitt	2	13	36	49	4225

Tabell V2: Fordeling etter innvandrerbakgrunn, etter studieland gruppert.

	Norskfødt familie	Minst en forelder utenlands født	Alle	Andel m/ utenlandsk- født forelder
Norden	641	156	797	19,6
Britiske øyer	1029	292	1321	22,1
Vest-Europa ellers	308	150	458	32,8
Øst-Europa	602	282	884	31,9
Nord-Amerika	370	122	492	24,8
Oseania	176	45	221	20,4
Andre	87	30	117	25,6
	3213	1077	4290	25,1

Tabell V3: Hvordan studentene vurderer ulike aspekter ved kvaliteten på utdanningen.

	Faglig ansattes evne til å gjøre undervisningen engasjerende	Faglig ansattes evne til å gjøre vanskelig stoff forståelig	Faglig ansattes tilbakemeldinger på ditt arbeid (om de er konstruktive)	Faglig ansattes kunnskaper i emnet de underviser i
Svært tilfreds	31,9 %	23,5 %	28,0 %	28,0 %
4	37,8 %	40,9 %	32,9 %	32,9 %
3	22,2 %	25,3 %	23,6 %	23,6 %
2	5,8 %	7,7 %	11,0 %	11,0 %
Ikke tilfreds	2,3 %	2,6 %	4,6 %	4,6 %
N=100%	4273	4260	4034	4034
Gjennomsnittskåre	3,91	3,75	3,69	4,60
Standardavvik	0,99	0,98	1,13	0,69

	Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet	Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet	Miljøet mellom studentene og de faglig ansatte på studieprogrammet
Svært tilfreds	47,2 %	41,0 %	34,0 %
4	27,5 %	33,7 %	34,5 %
3	16,7 %	18,4 %	21,4 %
2	6,1 %	5,0 %	7,7 %
Ikke tilfreds	2,5 %	1,9 %	2,4 %
N=100%	4250	4237	4227
Gjennomsnittskåre	4,11	4,07	3,90
Standardavvik	1,05	0,98	1,03

	Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	IKT-tjenester (f.eks. læringsplattformer, programvare og PC-tilgang)	Studieadministrasjon og informasjon
Svært tilfreds	36,2 %	32,7 %	239	26,6 %
4	30,3 %	31,4 %	488	29,1 %
3	21,4 %	23,1 %	742	24,0 %
2	9,0 %	9,8 %	1170	12,4 %
Ikke tilfreds	3,0 %	3,0 %	1539	7,9 %
N=100%	4263	4153	4178	4226
Gjennomsnittskåre	3,88	3,81	3,79	3,54
Standardavvik	1,09	1,09	1,22	1,23

Vedlegg: Spørreskjema

UTDANNING I UTLANDET 2016 NIFUs utkast til spørreskjema sept. 2016

1. Hvor lenge har du studert i utlandet?

Mindre enn 6 måneder
 7-11 måneder
 1-2 år
 Mer enn 2 år

2. I hvilken grad er du enig i de følgende påstandene:

	1 Ikke enig	2	3	4	5 Enig	Vet ikke
Jeg er alt i alt tilfreds med studieprogrammet jeg går på						
Jeg er alt i alt tilfreds med lærestedet jeg går på						
Jeg er motivert for studieinnsats						
Jeg møter godt forberedt til undervisningen						

3. Tenk deg at det hadde vært mulig å gjøre om igjen det valget du foretok da du begynte på dette studiet. Hvor sannsynlig er det da at du ville ha valgt ...

... samme type utdanning?
... samme lærested?
... samme studieland?

1 svært lite sannsynlig 2 lite sannsynlig 3 sannsynlig 4 svært sannsynlig

4. Hva var årsakene til at du reiste ut for å studere?

	0 Ingen betydning	1 Litt betydning	2 Nokså stor betydning	3 Avgjør- ende betydning	4 Ikke aktuelt
Fikk ikke plass på ønsket studium i Norge	0	1	2	3	4
Studiet finnes ikke i Norge	0	1	2	3	4
Bedre kvalitet på dette studiet i utlandet	0	1	2	3	4
Forbedre mulighetene for en internasjonal karriere	0	1	2	3	4
Hadde et sterkt ønske om å få et bestemt yrke	0	1	2	3	4
Interessant å studere i et utenlandsk miljø	0	1	2	3	4
Eventyrlyst	0	1	2	3	4
Ønsket å lære/forbedre språk	0	1	2	3	4
Ønsket å oppleve en annen kultur	0	1	2	3	4
Ønsket å få et annet perspektiv på Norge	0	1	2	3	4
Ønsket å få en pause fra vante omgivelser	0	1	2	3	4
Var spesielt interessert i et bestemt land	0	1	2	3	4
Ville studere i mitt tidligere hjemland	0	1	2	3	4
Kjæreste som bodde/studerte i utlandet	0	1	2	3	4
Skeptisk til norsk utdanningssystem	0	1	2	3	4
Utenlandsk familiebakgrunn	0	1	2	3	4
Ble anbefalt det av andre	0	1	2	3	4
Tilfeldigheter	0	1	2	3	4
Gode finansieringsmuligheter gjennom Lånekassen	0	1	2	3	4
Søknadsprosessen var tilrettelagt av samarbeids- partner for utenlandske læresteder (f.eks. Study across the Pond, SONOR/Study outside Norway, Kilroy)	0	1	2	3	4

5. Hvorfor valgte du ditt næværende STUDIELAND?	0 Ingen betydning	1 Litt betydning	2 Nokså stor betydning	3 Avgjør- ende betydning	4 Ikke aktuelt
Geografisk nærhet til Norge	0	1	2	3	4
Kulturell nærhet til Norge	0	1	2	3	4
Var spesielt interessert i det aktuelle landets kultur	0	1	2	3	4
Gode forkunnskaper i språket	0	1	2	3	4
Ønsket å forbedre språkkunnskaper	0	1	2	3	4
Ønsket å gå på en bestemt utdanningsinstitusjon	0	1	2	3	4
Familie/venner hadde studert i landet og anbefalte det	0	1	2	3	4
Lettere å komme inn på studiet i dette landet enn i andre land (utenom Norge)	0	1	2	3	4
Lavere kostnader enn andre land	0	1	2	3	4
Hadde familie eller kjæreste der	0	1	2	3	4
Behagelig klima	0	1	2	3	4

6. Hvorfor valgte du ditt nåværende LÆRESTED (utdanningsinstitusjon)?					
	0 Ingen betydning	1 Litt betydning	2 Nokså stor betydning	3 Avgjør- ende betydning	4 Ikke aktuelt
Anbefalt av familie/venner som hadde gått der	0	1	2	3	4
Lærestedets omdømme	0	1	2	3	4
Studietilbudet finnes ikke andre steder	0	1	2	3	4
Lettere å komme inn på studiet enn andre alternativer i utlandet	0	1	2	3	4
Lånekassen gir ikke støtte til aktuelle alternativer	0	1	2	3	4
Søkte flere steder, men kom bare inn på dette	0	1	2	3	4
Tilfeldigheter	0	1	2	3	4
Lett å finne informasjon om lærestedet	0	1	2	3	4
Godt markedsført tilbud	0	1	2	3	4
Enkel søknadsprosess	0	1	2	3	4
Moderate studieavgifter	0	1	2	3	4
Står på liste som kvalifiserer for tilleggsstipend i Lånekassen	0	1	2	3	4
Samarbeidspartner for lærestedet (F.eks. Study across the pond, SONOR/Study outside Norway, Kilroy) var behjelpelige med søknadsprosessen	0	1	2	3	4

7. Hvilken type informasjonskanaler om utdanning i utlandet har du brukt? Kryss for alle aktuelle

- Venner
- Familie
- Rådgiver i videregående opplæring
- Studieveileder på lærested i Norge
- Lånekassen
- ANSA
- Besøk på utdanningsmesse
- Sett på rankinglister
- Nettsider til utenlandske læresteder
- Kontakt med organisasjoner/aktører som samarbeider med utenlandske læresteder
- Annet, vennligst spesifiser

Svarkategorier for hver linje: ikke brukt, brukt litt, brukt mye

8. Det finnes svært mange nettsider med informasjon på norsk om utdanning i utlandet. Har du brukt noen av disse nettsidene for å søke informasjon: (flere kryss mulig)

- Ung.no
- Utdanning.no
- Studierutlandet.no (SIU)
- Lånekassen.no
- ANSA.no
- Studieriutlandet.com
- Studenttorget.no
- Annet, vennligst spesifiser

Svarkategorier for hver linje: ikke brukt, brukt litt, brukt mye

9. Har du fått assistanse med søknadsprosessen fra organisasjoner/aktører som samarbeider med utenlandske lærestedet (F.eks. Study across The pond, Study outside Norway)?

Nei

Ja

10. spørsmål bare til de som svarer ja på 9.

Hvem har du fått hjelp fra?

Bjørknes Høyskole
Kilroy education – studier og internship i utlandet
Study Outside Norway (SONOR)
Study Across the Pond - Studier i Storbritannia
Education Link - universitetsstudier i utlandet
Gateway Education - Norske høgskolestudier i utlandet
European Education Consultants (EEC)
Agder Vitenskapsakademi - medisinske studier i Polen
Sonans Interstudies - formidler av medisinstudier i Sentral-Europa
Språkreisebyrået - språkreiser og språkkurs
GOstudy - Norske høgskolestudier i utlandet
Ivy Plus - Ivy Plus - tilbyr søknadshjelp til studiesteder i USA/UK/Canada og SAT/ACT-tutoring program
NORAM - Norge-Amerika Foreningen
IBS - Studer i utlandet med International Business School
Kulturstudier - Studier i utlandet
Language Abroad
Explorius Norge - utveksling
Kulturakademiet - studier i utlandet
American College of Norway - begynn USA-studiene i Norge
Medisnutdanning.no - medisnutdanning i utlandet
Scuola d'italiano - lær italiensk i Norge og Italia
Norcis - studier i Indonesia
College Scholarships USA Ltd - Idrettsstipend til college i USA
Studier i Utlandet - Studer i Madrid, Valencia, Barcelona eller Toulouse
SIOC - Study In anOther Country
Annet, vennligst spesifiser

11. Hvor fornøyd har du vært med den hjelpen du har fått?

Svært fornøyd
Litt fornøyd
Verken/eller
Litt misfornøyd
Svært misfornøyd

VURDERING AV UTDANNING OG LÆRESTED**12. Hvor tilfreds er du med**

	1 Ikke tilfreds	2	3	4	5 Svært tilfreds	Vet ikke
Faglig ansattes evne til å gjøre undervisningen engasjerende						
Faglig ansattes evne til å gjøre vanskelig stoff forståelig						
Faglig ansattes tilbakemeldinger på ditt arbeid (om de er konstruktive)						
Faglig ansattes kunnskaper i emnet de underviser i						
Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet?						
Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet?						
Miljøet mellom studentene og de faglig ansatte på studieprogrammet?						
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid?						
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen?						
IKT-tjenester (f.eks. læringsplattformer, programvare og PC-tilgang)?						
Studieadministrasjon og informasjon?						

13. Her ber vi deg fordele din totale studieinnsats. Anslå hvor mange timer per uke, i gjennomsnitt du bruker på:

Læringsaktiviteter organisert av institusjonen (inkludert undervisning og veiledning, samt praksis, hvis relevant)

Egenstudier (inkl. frivillig studiearbeid med andre studenter)

Betalt arbeid. Anslå hvor mange timer per uke, i gjennomsnitt på dette studiet (ikke medregnet ferier) du bruker på betalt arbeid

14. I hvilken grad omgås du på fritiden ...					
		1 Daglig eller nesten daglig	2 1-2 ganger per uke	3 1-2 ganger per måned	4 Aldri/ nesten aldri
Andre nordmenn	1	2	3	4	
Vertslandets studenter	1	2	3	4	
Studenter fra andre land	1	2	3	4	
 Hvor tror du at du vil arbeide ...					
		1 I Norge	2 I landet du studerer nå	3 I andre land	
- i året etter avsluttende eksamen?		1	2	3	
- fem år etter avsluttende eksamen?		1	2	3	
- ti år etter avsluttende eksamen?		1	2	3	

Et par spørsmål om deg:

Fødselsår 19

Kjønn 1 Kvinne 2 Mann

Bostedsfylke da du var 17 år

☐ 01 Østfold	☐ 06 Buskerud	☐ 11 Rogaland	☐ 16 Nord-Trøndelag
☐ 02 Akershus	☐ 07 Vestfold	☐ 12 Hordaland	☐ 17 Nordland
☐ 03 Oslo	☐ 08 Telemark	☐ 13 Sogn og Fjordane	☐ 18 Troms
☐ 04 Hedmark	☐ 09 Vest-Agder	☐ 14 Møre og Romsdal	☐ 19 Finnmark
☐ 05 Oppland	☐ 10 Aust-Agder	☐ 15 Sør-Trøndelag	☐ 20 Utlandet

Karaktersnitt fra norsk videregående skole

☐ 2,50 eller lavere	☐ 4,01 - 4,50
☐ 2,51 - 3,00	☐ 4,50 - 5,00
☐ 3,01 - 3,50	☐ 5,01 - 5,50
☐ 3,51 - 4,00	☐ 5,51 - 6,00
	☐ Har tatt videregående skole i utlandet

Har du tatt høyere utdanning i Norge før du reiste til utlandet?

- Nei
 Ja, fullført en grad
 Ja, påbegynt, men ikke fullført en grad

Et par spørsmål om dine foreldre/foresatte:

Foreldres fødeland

Mor	Far
1 ☐	1 ☐ Norge
2 ☐	2 ☐ Norden forøvrig
3 ☐	3 ☐ Europa utenom Norden
4 ☐	4 ☐ Afrika
5 ☐	5 ☐ Asia
6 ☐	6 ☐ Oceania (Australia/New Zealand)
7 ☐	7 ☐ Nord-Amerika
8 ☐	8 ☐ Sør-Amerika

Kryss av for dine foreldres/foresattes høyeste utdanning

Mor	Far	
1 ☐	1 ☐	Grunnskole (barne- og ungdomsskole)
2 ☐	2 ☐	Utdanning fra videregående opplæring
3 ☐	3 ☐	Høyere utdanning til og med 4 år (inkludert fagskole)
4 ☐	4 ☐	Høyere utdanning 4,5 år eller mer
5 ☐	5 ☐	Vet ikke
6 ☐	6 ☐	Ønsker ikke å svare

Har du foreldre som har studert eller bodd utenlands i mer enn tre måneder?

- Nei
 Ja, en av foreldrene
 Ja, begge foreldrene

Har du selv hatt sammenhengende utenlandsopphold på mer enn 3 måneder før du begynte på næværende utdanning?

- Nei Ja

TUSEN TAKK FOR HJELPEN!

Hvis du har kommentarer til undersøkelsen, skriv gjerne disse her

Tabelloversikt

Tabell 3.1: Studentenes fordeling på studieland.	20
Tabell 3.2: Studentenes fordeling på utdanningstype.	21
Tabell 3.3: Fordeling på fagområder, etter studieland gruppert. Horisontal presentering.	22
Tabell 3.4: Studentenes fordeling på studienivå i populasjon og utvalg.	22
Tabell 3.5: Studentenes fordeling på kjønn i populasjon og utvalg.	23
Tabell 3.6: Studentenes fordeling på alder, i populasjon og utvalg.	23
Tabell 3.7: Andel som har fullført eller påbegynt en grad i Norge før nåværende utdanning i utlandet.	26
Tabell 4.1: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.	30
Tabell 4.2: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagfelt.	32
Tabell 4.3: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.	35
Tabell 4.4: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagområde.	36
Tabell 4.5: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter studieregion.	38
Tabell 4.6: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende eller nokså stor betydning etter fagområde.	39
Tabell 5.1: Andeler som oppgir å ha brukt ulike informasjonskilder mye, etter studieregion.	42
Tabell 5.2: Antall studenter som oppgir å ha brukt ulike agenter.	46
Tabell 6.1: Hvor studentene ser for seg å arbeide på ulike tidspunkt. Prosent.	53

Vedleggstabeller

Tabell V1: Fordeling etter foreldrenes utdanningsnivå, etter studieland gruppert.	59
Tabell V2: Fordeling etter innvandrerbakgrunn, etter studieland gruppert.	59
Tabell V3: Hvordan studentene vurderer ulike aspekter ved kvaliteten på utdanningen.	60

Figuroversikt

Figur 1.1: Andel av norske gradsstudenter som har studert i ulike regioner 1960/1961 – 2010/2011.....	10
Figur 1.2: Antall norske gradsstudenter i de land som er vertsland for flest norske studenter, studieårene 2001/2001 – 2015/2016.....	10
Figur 3.1: Studentenes fordeling på studieland.....	19
Figur 3.2: Utenlandsstudentenes karakternivå.....	24
Figur 3.3: Varighet av utenlandsopphold etter studieland/område.....	25
Figur 3.4: Andelen studenter som har foreldre med utenlandsopphold over 3 måneder, eller som selv har hatt slikt utenlandsopphold.....	25
Figur 4.1: Begrunnelser for å studere i utlandet. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.....	28
Figur 4.2: Begrunnelser for valg av studieland. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.....	34
Figur 4.3: Begrunnelser for valg av lærested. Andel som oppgir at ulike forhold har avgjørende betydning, nokså stor betydning eller litt betydning.....	37
Figur 5.1: Andeler som har brukt ulike kilder til informasjon om utdanning i utlandet.....	42
Figur 5.2: Andel som har benyttet seg av utvalgte nettsider.....	44
Figur 5.3: Andel som har benyttet agenter i søknadsprosessen blant studenter i ulike studieregioner.....	45
Figur 5.4: Fornøydhet med hjelp fra agenter, de åtte mest brukte agentene.....	48
Figur 6.1: Tilfredshet med studieprogrammet og lærestedet, på en skala fra 1 (ikke enig) til 5 (enig).....	49
Figur 6.2: Sannsynlighet for å velge samme utdanning, samme lærested og samme studieland på nytt. Prosent.....	50
Figur 6.3: Vurdering av utdanningen. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) – 5 (svært tilfreds).....	51
Figur 6.4: Hyppighet i omgang med andre studenter. Prosent.....	52

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no